

HANS HVASS OG
SIKKER HANSEN

BYENS
DYRELIV

SCHULTZ FORLAG

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

BYENS DYRELIV

B Y E N S

D Y R E L I V

AF

HANS HVASS OG SIKKER HANSEN

J. H. S C H U L T Z F O R L A G

KØBENHAVNS
KOMMUNEBIBLIOTEKER
HOVEDBIBLIOTEKET

Glasskab

ex. 1

*Ny Carlsbergfondet har støttet Forarbejderne
til denne Bog.*

COPYRIGHT 1940 BY J. H. SCHULTZ FORLAG
KØBENHAVN - A/S J. H. SCHULTZ BOGTRYKKERI

BYENS DYRELIV

GRAASPURVENE OG
ANDRE BYFUGLE

BYENS BEDSTE SANGERE

DET PIBER OM NATTEN

DE NYTTIGE PINDSVIN

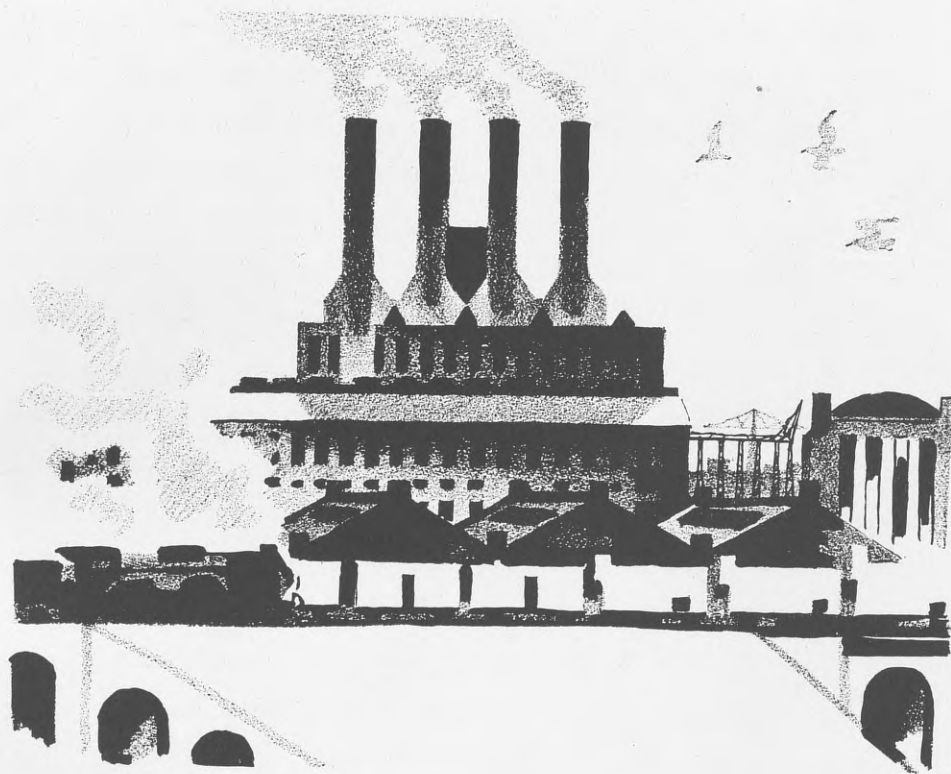
STORBYENS ROVDYR

DE HVIDE MAAGER

DE BRUNE ROTTER OG
BYENS ANDRE GNAVERE

VINTERGÆSTERNE

104316

BYENS DYRELIV

Byens Dyr? — — —

Hvad er det for Dyr, der lever i Byen? Er det Hunde og Katte og andre Husdyr? Eller er det maaske Løverne og Elefanterne ude i Zoolo-gisk Have?

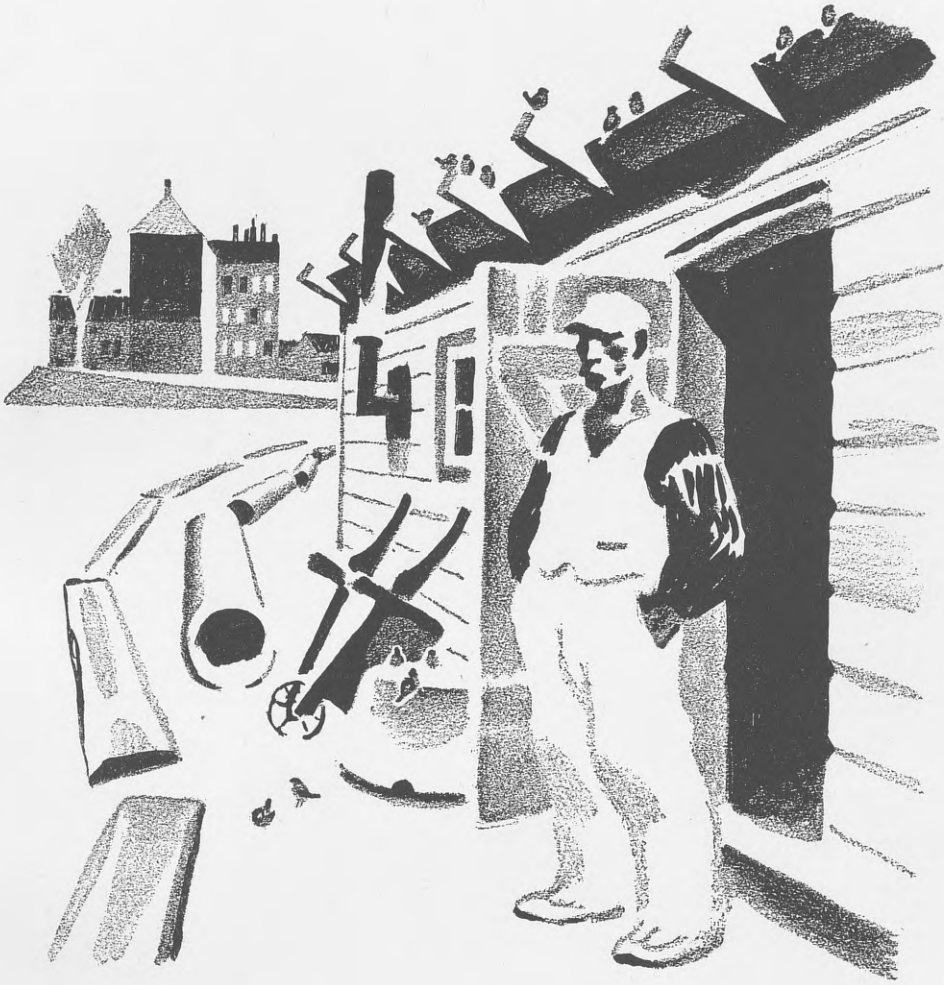
Nej, her er hverken tænkt paa de tamme Dyr eller dem i Zoo. Det er Byens egen frie, kærnedanske Fauna, det drejer sig om — Dyrene her- inde i Hovedstaden.

I Virkeligheden vrimler det med vilde Dyr i København. Det indskrænker sig ikke blot til Rotter og Mus, Spurve og Maager. Der er ogsaa mange andre faste Beboere: Ugler, Flagermus, Pindsvin og Maarer. Men den tætte Bebyggelse tvinger efterhaanden mange af Dyrene til at forlade Byen. Til Erstatning for Fraflyttere som for Eksempel Ræv og Grævling — der dog endnu ikke definitivt har evakueret — er der i den sidste Menneskealder ankommet Tilflyttere som Skovduen, Solsorten, Egerne og flere andre. Der er ogsaa Sommergæsterne: Stæren, Svalen og de øvrige Trækfugle, der kun er her i Sommerhalvaaret; og Silkehalen, Dompappen og Kvækerfinken, som først melder sig, naar Kulden sætter ind. Yderligere er der, hvad man med eet Ord kan kalde for Krybet: Tusserne, Sneglene, Bierne, Hvepsene, Fluerne, Myggene, Edderkopperne, Regnormene og alle de Tusinder af andre Smaadyr, som der dog ikke bliver Lejlighed til at komme nærmere ind paa i denne Sammenhæng.

Jo, det myldrer med Dyr i København. Den saakaldte golde Stenørken er ikke saa gold endda, og heller ikke saa stenet. Vi har Parkerne, Plænerne og de Tusinder af Villahaver; og vi har Søerne, Kanalerne og Havnen, som i strenge Vintre kan huse et Dyreliv, der ikke findes rigere andet Steds i Landet.

Det er ikke Meningen, at denne Bog skal være en Byens Zoologi; men den skal bidrage til at henlede Opmærksomheden paa Byens rige Dyreliv.

Med faa pinlige Undtagelser drejer det sig om Dyr, der har Krav paa, at vi værner om dem, til Skade for ingen og til Gavn og Glæde baade for os selv og for de kære Dyr.

GRAASPURVENE OG ANDRE BYFUGLE

Graaspurven er saa almindelig i Byen, at de fleste Mennesker slet ikke lægger Mærke til den, naar den hopper omkring ude paa Kørebanen.

Den er godt tilpasset til Gade- og Bylivet med sine brede, kraftige Vinger, som den kan komme til Vejrs med i en Fart, og med det korte, stærke Næb, der er lige fortræffeligt til at tage Insekter og Frø med, som til Gennemrodning af Hestepærer og andet Affald.

Graaspurvene har faaet Klichéen »Byens næsvise Gadedrenge« heftet paa sig, i aandfuld Lighed med Udtryk som »De lækre Skaldyr«, »Den røde Røver«, »Vores muntre Foraarsbebudere«, og hvad det nu ellers er for sære Øgenavne, Dyrene tit faar at løbe med. Men Graaspurvene er ikke næsvise Gadedrenge; de passer deres Næringsvej og plejer ikke at blande sig op i andres Forhold.

Desværre hænder det, at en Graaspurv ikke er agtpaagivende nok overfor Færdselen og ender som et Offer for Trafiken. Tager man en saadan ihjelkørt Spurv op og studerer den nærmere, vil man blive forbavset over de mange brogede Farver, ikke mindst hos Hanspurven med den støvgraa Isse, den sorte Plet paa Halsen og de nøddebrune hvidplettede Vinger. Spurven raader i Virkeligheden over en Rigdom af Farvenuancer fra hvidt og graat til brunt og sort, som ingen Maler præsterer det bedre paa sit Lærred.

Bortset fra Trafikulykkerne og andre hændelige Uheld, har Graaspurvene det godt i København. Det er ikke saadan som rundt om paa Landet, hvor der med Mellemrum bliver erklæret uindskrænket Graaspurvekrig, nu sidst paa Nordfyn, hvor der udbetaltes en Præmie paa fem Øre for hver skudt Graaspurv. Men der er jo heller ingen Hvedemarker i Byerne, som Graaspurvene kan ødelægge.

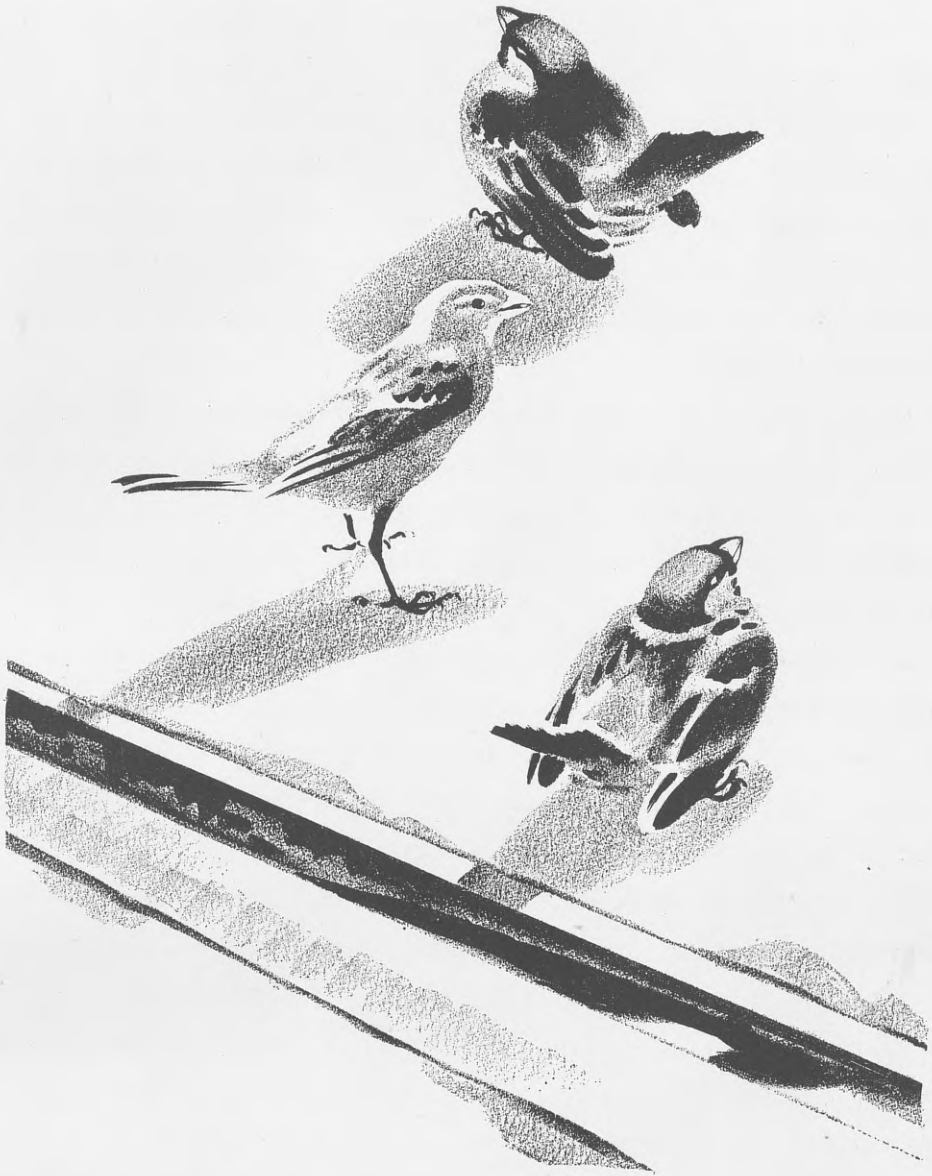
Naar Spurvene har det saa godt i Byen, hvorfor kan de saa pludselig

forsvinde? I aarevis holdt Tusinder af Spurve Ting i Helligaandskirkens Lindetræer ud mod Strøget. Om Aftenen, naar hele Skaren sad i Trækronerne og kvindrede, inden den faldt til Ro, var det saa at sige ugørligt at passere Stedet uden at faa en Erindring med hjem. Men i 1917 forsvandt hele Spurveflokken fra Pladsen og er ikke siden vendt tilbage. Der blev opstillet forskellige Hypoteser i den Anledning; nogle mente, Spurvene var fløjet bort, fordi der ikke mere blev hældt Krummer ud til dem fra Rubows Bageri lige ved; andre holdt paa, det skyldtes Utætheder i Gadens Gasrør; atter andre gættede paa, det var en Natugle, som havde skræmmet Smaafuglene bort, eller at der var udbrudt en Epidemi i Bestanden. Men maaske er der mest Grund til at fæste Lid til Kommunalærer Arentofts Teori, der gaar ud paa, at Spurvnes Forsvinden var en Følge af den uindskrænkede U-baadskrig. Indtil 1917 sad Spurvene om Aftenen og Natten i de Træer, der stod udfor de tændte Gadelygter, hvor der var saa lyst, at Uglen i Helligaandstaarnet ikke turde slaa ned paa dem. Men da de af U-baadskrigen paaførte Spareforanstaltninger slukkede Lygterne, fik Uglen frit Slag, og saa var det, Spurvene forsvandt.

Men der er ikke nogen Fare for, at Københavnernes Krossenolliker skal uddø. Det borger alene den kolossale Energi for, som Spurvene lægger for Dagen i det tidlige Foraar.

Langt de fleste af Byens Spurve er Graaspurve; men der er ogsaa en Del Skovspurve iblandt. De ligner Graaspurvehannerne, men har brun Kalot og sort Plet paa Kinden. Naar de to Arter er i Flok sammen, er det nemt at se, at Skovspurven er den mindste og finest byggede; den kan lige

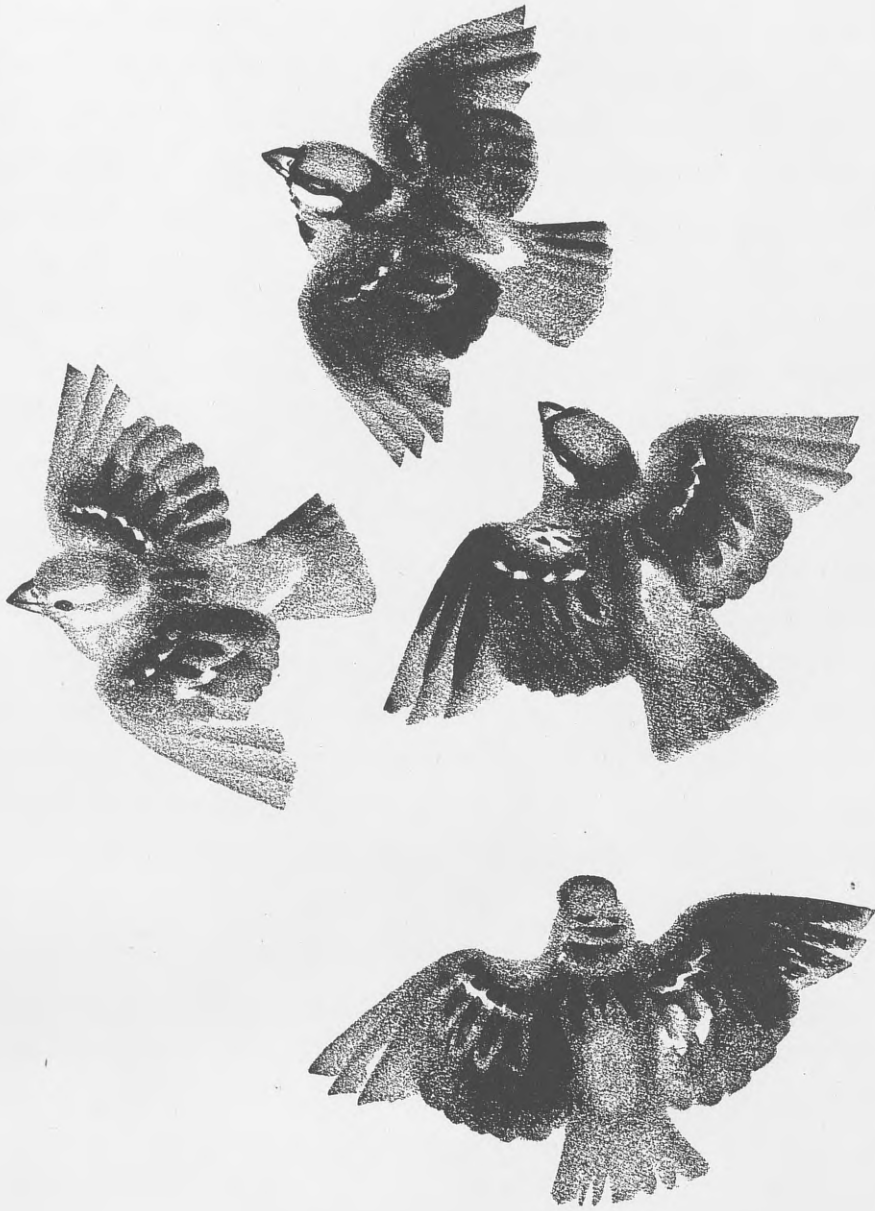
presse sig ind og ruge i Mejskasserne, mens Graaspurven er et Nummer for tyk.

Sommetider kan der i Gadens Spurveflokk være nogle Fugle, som ligner graagrønne Hungraaspurve. Det er Grønirisker eller Svensker. Hannen er kraftigere gulgrøn end Hunnen og bliver undertiden opfattet som en umoden Kanariefugl. Forvekslingen er saa meget rimeligere, naar man samtidig hører Grønirirken synge, for dens Sang minder mest af alt om Kanariefuglekvidder.

En anden Fugl, der ogsaa kan blive taget for en Bastard mellem en Spurv og en Kanariefugl, er Gulspurven. Den trænger sommetider ind i Haverne; men er almindeligere paa mere perifere Steder som Sydhavnen, hvor den tit kan sidde paa Toppen af en Skræppe og lade sin lille ensomme Visestump høre.

Den altid-kvidrende Tornirisk er ikke saa kendt, som den er almindelig. Vil man have dens Rede at se, skal man blot kikke efter i Hækkene paa Byens Kirkegaarde, — der er Gevinst hver Gang. Men de lavtliggende Reder er Skyld i, at en meget stor Procentdel af Ungerne bliver ædt af omstrefjende vilde Katte. Nogle Ornitologer siger, at Tornirirken — næst Graaspurven — er vores almindeligste Ynglefugl. Ellers plejer man at regne Lærken for Danmarks almindeligste Fugl, og vist med Rette; men den er sjælden i Hovedstaden, hvor den har vanskeligt ved at finde Ynglesteder. Derimod er dens nære Slægtning, Toplærken en udpræget Byfugl, som man tit kan se i trillende Løb hen over Brostenene eller paa Fællede og Oplagspladser, hvor den kan have sin Rede.

Baade hvad Arter og Individuer angaar, lever der en Mængde Fugle i

København. Ornitologen, Dr. Anton Fløystrup, studerede Fuglelivet i Østre Anlæg og Botanisk Have gennem femten Aar og iagttog over en Fjerdedel af Danmarks Fuglefauna paa dette Areal — ialt 87 Arter. Det siger sig selv, at Artsantallet for hele København maa være væsentligt større, saa stort, at der i denne Forbindelse kun skal omtales de almindeligst forekommende.

Bogfinken, Danmarks almindeligste Skovfugl, er ogsaa almindelig i Byen. Allerede i Februar begynder den at pifte lidt; men først hen i Marts synger den af fuld Hals, og saa bliver den ved til omkring St. Hans. At Bogfinken er trængt helt ind i Byens Hjerte, viser den Kendsgerning, at den for nylig har ruget i et af Træerne paa Kongens Nytorv.

Den lille, graagrønne Rødhals med det rustrøde Bryst er den tillidsfuldeste af alle Smaafugle. Den er sikker Gæst i Byens Parker og Haver fra tidligt Efteraar til langt hen paa Foraaret; men den ruger her vistnok ikke. Naar man graver i Haven, betænker Rødhalsen sig ikke paa at smutte omkring mellem Benene paa een for at finde Larver og Orme i den opgravede Jord. Med en Smule Taalmodighed kan man faa den haandtam, og der er ikke noget i Vejen for, at den en skønne Dag aflægger Besøg helt inde i Stuen.

De to smaa, svenskfarvede Fugle, Musvitten og Blaamejsen, er ogsaa almindelige Byfugle. De er her hele Aaret og gaar villigt i de populære Mejskasser, der hænger i saa godt som alle Byens Villahaver.

Enkelte Landsvaler kan allerede komme til Byen i Slutningen af April; men den store Flok ankommer først en Maanedstid senere; saa det er rigtigt nok, at een Svale gør ingen Sommer.

Bysvalen er ikke saa almindelig i København som Landsvalen, og er i det hele taget ved at blive sjældent inde i Byen; men endnu kliner den sin Rede op i Christiansborg Slots Buegange og under lavthængende Altaner rundt om i Byen.

I Begyndelsen af September samles Byens Tusinder af Svaler ude ved Gentofte Sø, hvor de overnatter nogen Tid i Rørskovene, inden de flyver afsted paa Vinterophold til det tropiske Afrika.

Naar det trækker op til Regn, flyver Svalerne som bekendt lavt, fordi Insekterne søger ned til Jorden; men ellers tumler Svalerne deres fænomenale Jagermaskiner højt oppe under Himlen.

De svalelignende Fugle, der boltrer sig endnu højere til Vejrs, er Mursejlerne. De ruger i høje Bygninger og er udprægede Byfugle, meget almindelige i København, hvor de er i stadig Tiltagen. De flyver hele Dagen lang og udfører saa at sige alle Funktioner i Luften, endogsaa den parvise Forening til Artens fortsatte Bestaaen.

Desværre er det ikke sjældent, at en lige flyvefærdig Mursejler lider Havari ved at kollideres med en Antenne eller en elektrisk Ledning og falder hjælpeløs til Jorden. Det nytter ikke at kaste den til Vejrs, for at den skal faa Luft under Vingerne. Man kan prøve at holde den i Live ved at fodre den med Insekter og Melorme; men som Regel staar den skønne, graasorte Sejler ikke til at redde.

Saa er det, man maa gribe ind, som man har Pligt til det over for Dyr, der ikke kan klare sig selv længere. En tung Pligt at tænke paa, tungest naar man holder den lille, varme Fugl i Haanden og mærker dens hastige Hjerteslag.

Skaden var i sin Tid — omkring Halvfjerdserne — en meget almindelig Fugl i København. Men efterhaanden, som Bebyggelsen tog til, blev den trængt længere ud i Periferien, og nu hører det til Sjældenhederne at se Skaden midt inde i Byen. Men paa Femte Juni Plads er der endnu en Skaderede, og i Vanløse og i de store Træer langs Damhussøen er der flere Reder. Paa Vestre Kirkegaard er der ogsaa mange Skader, saa mange, at de efter sigende har ødelagt alt Sangfugleliv derude.

Ringduen er kommet sent til Byen og har vist kun ynglet her i de sidste 30 Aar; men nu er den saa almindelig, at der næppe er en Park eller et Anlæg, som ikke huser en eller flere Ringduereder. Selv midt inde mellem Byens høje Huse kan den tidligere saa sky Skovfugl finde paa at slaa sig ned. For nogle Aar siden rugede der et Par i en Tagrende i Stormgade. I Christian den Niendes Gades eneste Træ kom der Ringdueunger til Verden baade 1924 og 1936. I en Villahave paa Platanvej byggede et Ringduepar Rede i Maj 1937. Reden blev overfaldet af en Kat, som saarede Forældrene og aad den ene af Ungerne. Den anden faldt ud af Reden, men blev reddet af Villaejeren, der anbragte den i et Bur paa Verandaen. Her fandt Hannen sin Unge og kom og fodrede den ind mellem Tremmerne. Selv i daarligt Vejr, naar Buret blev sat ind i Stuen, kom Hannen flyvende for at made Ungen. I April 1940 byggede et Ringduepar Rede i et Træ i en af Gaardene paa Gl. Kongevej; — — for blot at nævne nogle faa Eksempler.

I Valby — ud ad Vigerslev og Hvidovre til — hører det endnu ikke til Sjældenhederne at se smaa Flokke Agerhøns. Og da en Haveforening i 1938 lejede Areal til Haver ved Artillerivej paa Amager, blev 15—16

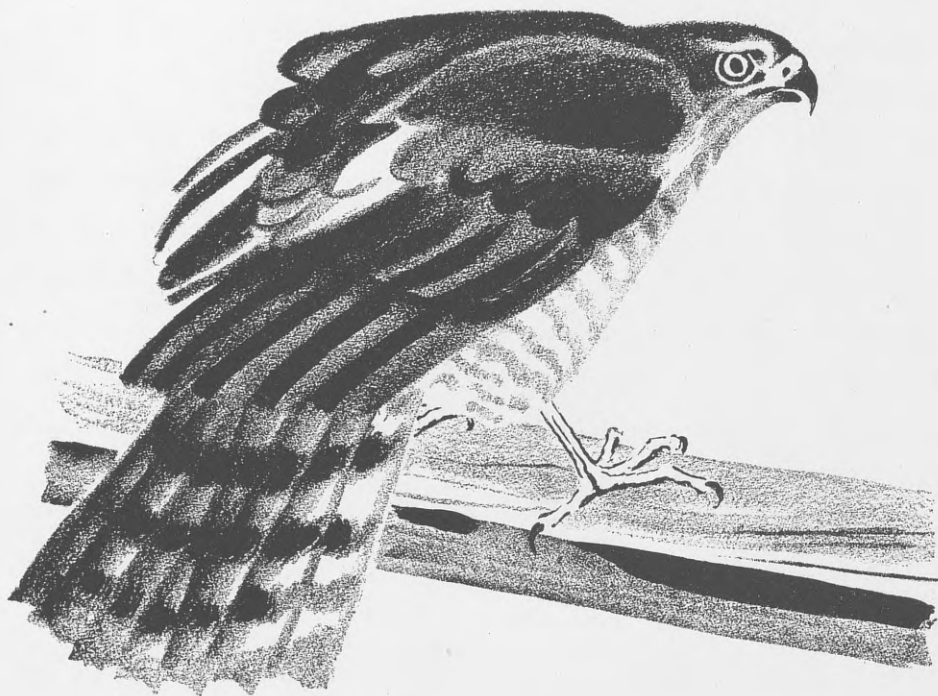
Agerhøns hjemløse. Længere ude paa Amager er der mange Agerhøns, og Kongelundens Fasaner kan man sommetider træffe helt inde ved Christianshavns Vold. Som et Kuriosum kan det nævnes, at der den 26. April 1940 opholdt sig en Agerhøne i Johannesskolens Have paa Vodroffsvej. Katten gjorde Jagt paa den, men Agerhønen gik paa Vingerne med fuld Musik og tog Flugten op over Hustagene.

Rovfuglene er ikke almindelige i København; men af og til driver Spurvehøgen Jagt i Parkerne, og en sjælden Gang forfølger den store Duehøg en Flok Duer helt ind over Byen. Derimod ser man ikke helt sjældent en eller flere Musvaager — mest om Efteraaret — kredse højt oppe i Luften paa brede, spilede Vinger.

For knapt en halv Snes Aar siden saa jeg ude paa Refshalevej en Spurvehøg forfølge en Graaspurv. Spurven halvt fløj, halvt tumlede ned over et højt Plankeværk; men endnu inden den havde naaet Jorden, var Spurvehøgen der, slog Klørerne i den og svang sig afsted. Det hele varede kun et Øjeblik. Jeg naaede lige at faa set Rovfuglens krumme Næb, det graastribede Bryst og de kraftige, gule Løb. I næste Nu var den forsvundet med sit Bytte.

Gøgen, der ligner Spurvehøgen en Del, kan ogsaa af og til vise sig i Hovedstaden og lade sin kendte Kukken høre. I Utterslev Mose har Gøgen mere end een Gang lagt Æg i de smaa Rørsangerreder.

Flagspætten kommer ogsaa paa Besøg i Byen. I smaa Sæt hopper den sort-hvid-røde Fugl op af Stammerne og afsøger dem for Larver. Undertiden kan man ogsaa se Flagspætterne parvis; men det er længe siden de har ynglet i Byen, — sidst i Søndermarken.

Det er altid en Lykke at have Fugle i Haven; men den Dag, Flagspætten aflægger Besøg, føler man det som en særlig fin Udmærkelse, og med Begejstring ser man den give sig til at ødelægge Raftehegnets Lærke-stolper ved at hakke Barken løs i store Flager.

Den største Fuglelykke er dog, at vi endnu huser den danske Eventyr-

fugl, Storken i Hovedstaden. Paa Dansk Gulvkludfabrik ude paa Frederikssundsvej begyndte Storken i 1912 at bygge Rede paa Toppen af en Skorsten, som var ude af Brug. Siden har der været Besøg i Reden hvert Aar, enkelte Somre af kun een Stork. Men Reglen er, at der kommer et Par, og at de i Slutningen af August forlader Reden med deres flyvefærdige Kuld. 1939 var der fem Unger i Reden, hvoraf de tre kom paa Vingerne. I 1940 kom Hannen den 7. April og Hunnen nogle Uger senere.

Livsbetaengelserne bliver naturligvis ikke bedre for Storkene, efterhaanden som Bebyggelsen bliver tættre. Men vi har Lov at haabe, at Byen endnu mange Aar maa beholde den danskeste af alle Fugle, Symbolet paa Frodighed og Lykke.

BYENS BEDSTE SANGERE

Der var engang — for over halvtreds Aar siden —, at Solsorten var en sjælden Fugl i København. Men i den sidste Snes Aar har den været meget almindelig, og for Tiden er der flere Solsorter end nogensinde før. Et nøjagtigt Tal lader sig ikke fastslaa; men det bliver ikke meget overdrevet, hvis man regner med et Solsortepar i hver af Hovedstadens mere end 22,000 Villahaver. Skulde enkelte Haveejere melde fra, saa er der Parkerne og Anlæggene at falde tilbage paa.

Solsortens Masseinvasion fandt Sted samtidigt med, at en af dens Fjender — Skaden — var ved at blive sjælden i Byen. Maaske staar disse to Begivenheder i Forbindelse med hinanden, maaske skyldes Solsortens Indvandring, at dens Fjender ude i Skoven: Høg, Maar og andet Rov-

tøj er blevet delvis udryddet, saa Solsorten har kunnet brede sig langt ud over Skovgrænserne.

Solsorten kan finde Føde i Byerne Aaret rundt, og Resultatet er, at den tidligere Trækfugl nu er blevet Standfugl. I hvert Fald overvintrer

henved fire Femtedele af de danske Solsorter; saa dem kan man faa at se hele Aaret.

Saa længe Kulden og Sneen varer, er der Ro over Solsortefolket. De sidder og skutter sig i deres mørke Fjer med Hovedet trukket ned mellem Skuldrene. Kommer man en af dem for nær, flyver den skræppende afsted, og tilbage i Sneen staar Tæernes fine Kileskrift og det nydeligste Par Vifter, hvor Svingfjerene har trykket af mod Snetæppet.

Men næppe har Solens første svage Straaler strejft den kolde Fjerdragt, før Solsorterne faar Foraarsfornemmelser. En matsort Han begynder at gøre Kur til en dejlig, brun Hun inde under den nøgne, dryppende Hæk. Den puster Brystfjerene op og lader Vingspidserne feje mod Jorden. En anden Han kommer flyvende, styrtdykker, lander brat op og smækker Haleviften i Vejret for ikke at miste Balancen. Et Øjeblik staar den stille og stirrer paa Konkurrenten, saa gaar den løs med sænket Hoved og Gulnæbbet lige fremad. De to Hanner flyver til Vejrs med flaksende Vinger, Bryst mod Bryst og hakker efter hinanden. Luftduellen er kort og ublodig. To raske Lynangreb, og den nyankomne forsvinder under Skraalen og Skræppen.

Den gamle Han fortsætter Frieriet med strittende Nakketop, rejste Rygfjer og slæbende Hale. Men Hunnen er ikke føjelig; den viser ham af Gang paa Gang og flyver til sidst afsted ind mellem Buskene, — men med Hannen lige i Hælene paa sig.

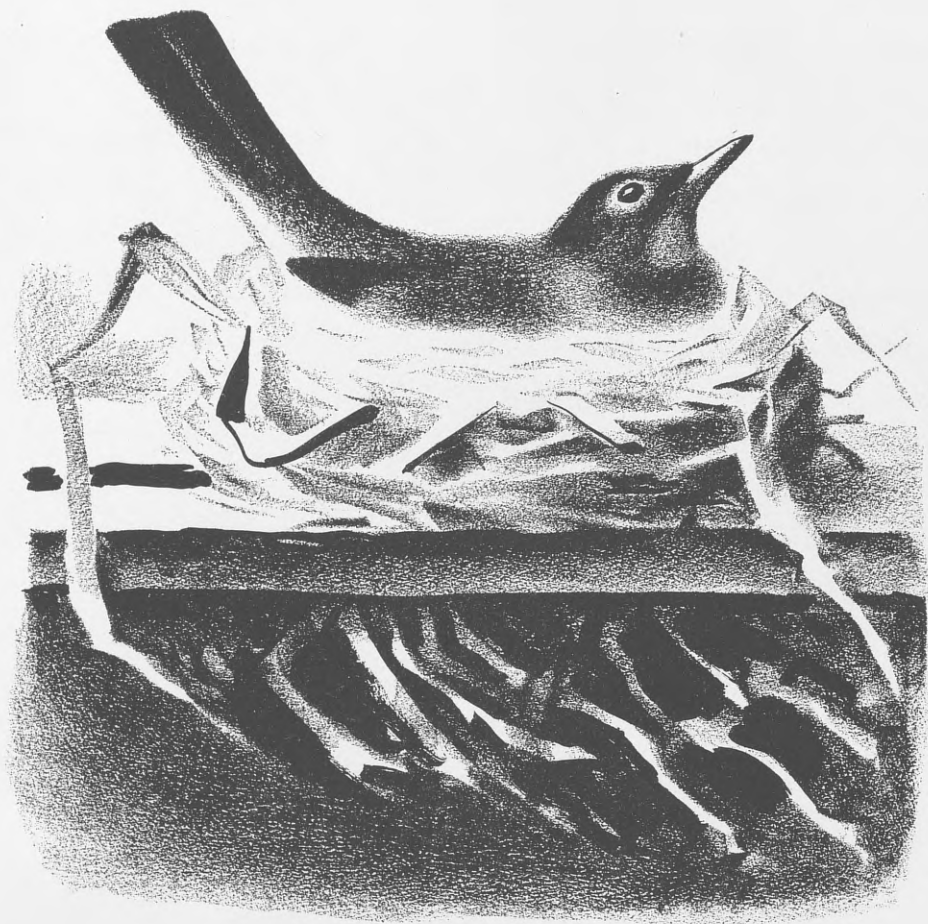
For et Par Aar siden hørte jeg en Solsort sidde og synge i Toppen af et Birketræ paa Femte Juni Plads allerede den 23. Januar. Normalt begynder Solsorten at synge omkring første Marts, og bliver flittigt ved til

henad St. Hans; oppe fra Hustagene klinger dens tindrende, dejlige Toner, og dens skønne Silhouet tegner sig mod Himlens Blaa. Langt ind i Juni og endnu senere lader Solsorten sin Sang høre; men den har ellers travlt med at sørge for Artens Bestaaen. Som Regel faar den to Kuld Unger fra Haanden i Løbet af Sommeren; tre Kuld hører ikke til de store Sjældenheder, og i kun et enkelt Tilfælde er der iagttaget en Solsort, som i Løbet af Sommeren naaede at faa udruget fire Kuld.

Men hvor bliver alle de mange nye Solsorter af?

Regner man med, at de eventuelle 22,000 Solsortepar hver faar to Gange fem Unger om Aaret, saa vilde Tallet paa Byens Solsorter snart blive astronomisk, hvis — —! Hvis ikke Storbyens Mængder af vilde Katte greb regulerende ind. Allerede fra Begyndelsen af Maj kan man finde Solsorteunger, som enten er faldet ud af Reden eller har endt deres første famlende Flyveforsøg paa Jorden. Er de imidlertid ikke inden Aften naaet op paa en Gren, er det næsten bombesikkert, at de, inden Natten er omme, ender som et Bidrag til forsultne vilde Kattes Bespisning. Det er trist for Haveejeren, katastrofalt for Ungen selv, men eugenisk værdifuldt for Arten. For øvrigt vilde det ogsaa være rart at faa skaffet de vilde Katte en Eksistensberettigelse — de nederdrægtige Katte, der holder os vaagne om Natten med deres elskovssyge Jamren, og som tømmer Hækkenes Smaafuglereder for det vimrende Indhold. Elskelige gamle Damer lægger skært Kød, raa Lever, røget Sild og andre Lækkerbidder ud til Kattene; men derfor æder Kattene ikke færre Fugleunger. Tværtimod! Kattene faar Raad til flere Killinger og tager derfor endnu flere Fugleunger. Kan man bebrejde Kattene det?

Solsorten er fast Gæst i Smaajournalistiken. Snart læser man, at der er fundet en Rede i en Lygtepæl eller i en Cyklekurv, snart er der iagtaget en Solsort med hvide Fjer. Oftest er det kun nogle faa af Fjerene, som er hvide; men for en halv Snes Aar siden holdt der en helt hvid Sol-

sort — en Total-Albino — til i Ørstedsparken. De hvidfjerede Eksemplarer er mest udbredt blandt Bysolserterne, hvad der maaske kan have sin Aarsag i Byfuglenes ændrede Ernæringsforhold.

Solsorten er med sine perleklare Fløjtetoner Byens bedste Sanger — de statsansatte iberegnet —; men den har et Par næsten jævnbyrdige Konkurrenter i Droslen og Stæren. Der er sikkert mange, som vil sætte den poesiforgyldte Nattergal langt over de andre Sangere; men dels hører Nattergalen ikke rigtig med til Byens Dyreliv, selv om den nok hver Sommer praler med sin flotte Djukken og Klukken fra Fæstningsterrænet og længere ind ad Byen til. Og dels har man jo Lov til at have sine private Favoritter.

Sangdroslen er fløjet i Solsortens Fodspor: den er ogsaa blevet mere og mere almindelig i Byen. Om Forsommeren jubler den sine høje, klare Toner om Kap med Solsorten fra Trætop og Hustag; men der er ikke nær saa mange Drosler, som Solsorter, og de er ikke blevet Standfugle — — endnu! Sangdroslen er ogsaa noget mere sky; men af og til kan man finde dens Rede paa meget befærdede Steder.

I April—Maj 1939 havde jeg Lejlighed til at gøre nogle Iagttagelser over et Drosselpar, som byggede og rugede i min Cyklegaard, knapt fire Meter fra nærmeste Vindue.

Tidlig den 9. April nedlagde Droslerne Grundpinden til deres Rede mellem nogle Mirabelgrene, som ragede ind gennem Raftehegnet, og i Løbet af Morgenen havde de faaet anbragt henved hundrede Pinde, Kviste, Trevler og Sejlgarnstumper.

Den næste Dag havde de samlet fire Gange saa meget Materiale sammen og var allerede begyndt at forme Redeskaalen.

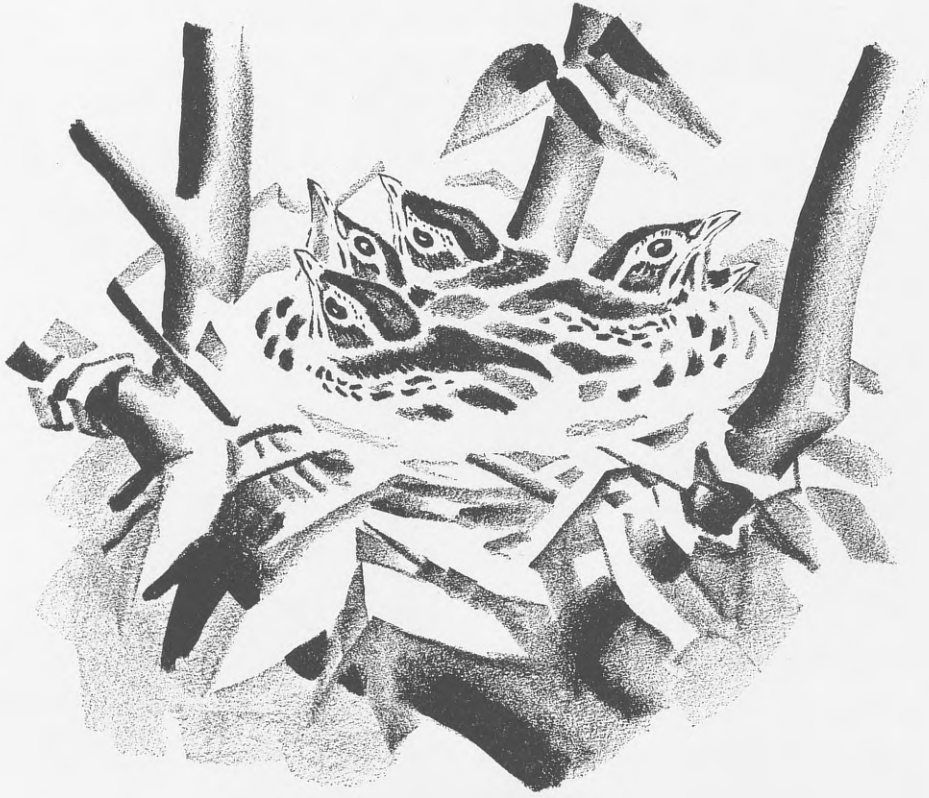
De følgende Morgener arbejdede Droslen — eller begge Droslerne? — for fuld Kraft. Med faa Minutters Mellemrum kom den flyvende og anbragte smaa Jordklatter i Reden. Derpaa lagde den sig ned og formede Skaalen ved at presse Brystet imod, samtidig med at den trykkede Struben og Halefjerene mod Redekanten. Saa drejede den sig lidt, pressede til igen, fortsatte hele Kompasset rundt, og fløj afsted efter en ny Portion.

Paa sjette Dagen var Reden færdig, og efter to Hviledage begyndte en Firedages Æglægningsperiode, som resulterede i fem dejlige, himmelblaa, sortprikkede Æg.

Hannen hjalp Hunnen med at ruge Æggene ud, og efter fjorten lange Dage var tre af Æggene en skønne Morgen klækkede. Senere paa Dagen var alle fem Unger fremme, og Forældrene i fuld Gang med at fodre dem med smaa Regnorme. Ustandseligt kom Forældrene med Orme og fyldte dem i Ungernes bundløse Danaïdesvælg. Hvornaar Forældrene selv fik noget at æde i de fjorten Dage, Opfodringen varede, er en Gaade.

Hver Dag fiskede jeg Ungerne op af Reden og vejede dem paa en Brevvægt. Som nyklækkede vejede de 5—6 gr Stykket; men i Løbet af det første Døgn fordoblede de Vægten, og inden Afflyvningen vejede de gennemsnitlig 58 gr eller mere end ti Gange saa meget, som den Dag de pikkede Hul paa den himmelblaa Æggeskal.

Det er en vidunderlig Oplevelse at se saadan et Kuld Fugleunger forvandle sig fra smaa, nøgne, blinde Fimrevæsner til store, flotte, flyvske Ungdrosler. Ubegribeligt at hele Forvandlingen kun varer fjorten Dage.

Den 18. Maj, nøjagtig fyrré Dage efter at Redebygningen var blevet startet, forlod de syv Drosler Reden for ikke mere at vende tilbage.

Det vil sige, desværre vendte en af de unge Drosler tilbage tre Uger senere. Desværre, fordi den vendte tilbage paa saa tragisk en Maade.

En Aften lød der et Dunk mod et aabentstaaende Vindu. En Drossel

var fløjet mod Ruden og laa paa Jorden med den plettede Flødebug i Vejret. Den var ude af Stand til at flyve eller til at holde Ligevægten, saa den har sikkert slaaet Hovedet imod og bragt Ligevægtsorganerne ud af Funktion.

Der var ikke nogen som helst Tvivl om, at det var en af mine egne Drosler, for jeg havde ringmærket hele Kuldet inden det fløj af Reden. Vi tog den ind og passede den et Par Dage; men den stod ikke til at redde. En tidlig Morgen, inden Børnene var staaet op, satte en Dosis Æther Punktum for dens alt for korte Liv.

Den sidste i Byens sangglade Terzet er Stæren. Men ligegyldigt hvem af de tre Sangere, som lader sig høre, hedder det altid i daglig Tale blandt Københavnerne, at det er Stæren, der fløjter.

Og saa er det alligevel saa nemt at kende Stemmerne fra hinanden. Solsortens Sang bestaar af dybe, bløde Fløjtetoner. Drosselens Sang er højere og mere afvekslende, og den gentager ofte de enkelte Toner et Par Gange. Stærens mange Strofer er ikke alle lige kønne; til Gengæld kan den fløjte i Kor, og det med en saadan Energi, at Halsfjerene stritter og Vingerne dirrer. Og Stæren kan efterligne næsten alle andre Fugles Stemmer: Lærkens Triller, Gøgens Kukken, Hønenes Kaglen, Storkens Klapren, Vibens Skrigen, Spovens Fløjten og Maagernes Skratten.

Stærene er udprægede Trækfugle; men det hænder, at enkelte af dem overvintrer. I Slutningen af April eller først i Maj ruger Stæren. Omkring den 1. Juni, naar Ungerne er fløjet af Reden, ser man dem gaa paa Jagt paa Plænerne sammen med de voksne Stære efter Orme og Larver.

Man kan ofte se Stæren lægge Hovedet paa skraa, som lyttede den efter noget, der rørte sig under Græsset; men den drejer blot Hovedet for bedre at kunne se.

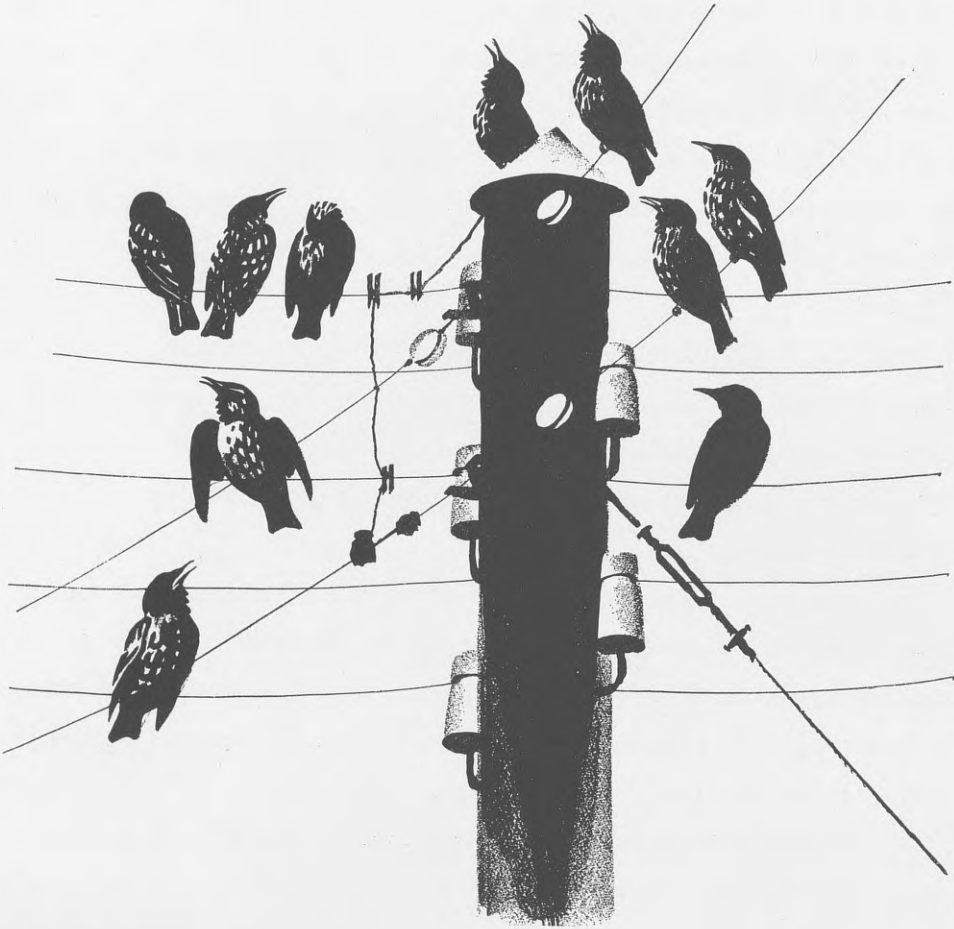
Stærene er lette at genkende, naar de er nede paa Plænerne, for Stærene *gaar*, de vrikker sig frem Skridt for Skridt, i Modsætning til Sol-sorter, Drosseler og Flertallet af Smaafugle, som hopper afsted, og slet ikke kan gaa Skridtgang.

Midt paa Sommeren er der forbavsende faa Stære inde i København. Saa har de spredt sig ud over Strandengene syd for Byen eller er fløjet over til Amager og Saltholm.

Lidt hen i September er Stærene her igen, og ved Aftenstide — en Times Tid før Solnedgang — ser man dem trække hen over Træer og Huse i smaa og store Flokke, paa Vej til Rørbælterne i Damhussøen, Søborg Mose og Gentofte Sø. Men de gaar ikke straks til Ro. En Flok har næppe sat sig til Rette i Rørene, før den flyver op igen for at finde et nyt Sted, og saadan bliver Fuglene ved under Larmen og Kvidren, indtil Mørket endelig faar dem til at forstumme.

Jeg har mange Efteraarsaftener set Stærene flyve ud til Damhussøen, hvor de slaar sig ned paa den lille Sivholm ude i Søen. Naar de Tusindtal store Flokke kommer strygende hen over Trækronerne og dykker ned mod Holmen, lyder det som et brusende Haglvejr. Det er næppe overdrevet at skrive Antallet paa alle Flokkene med et femcifret Tal.

Naar Stærene flokkes om Efteraaret er det Tegn paa Opbrud, og i Midten af Oktober starter Flertallet af dem og flyver over Holland-Belgien til deres engelske Vinterkvarter.

Mens Solsort og Drossel har været i vældig Tiltagen i Byen, er det gaaet tilbage for Stæren.

Hvorfor?

Jo, Sagen er den, at oprindelig rugede Stærene i Huller i Træerne, men

det moderne Forstvæsen fælder omgaaende den Slags Træer eller plomberer dem. Den deraf opstaaede Bolignød blev tidligere afhjulpet ved, at man hængte imiterede hule Træer op i Form af Stærekasser, en Skik der her til Lands kan følges mere end hundrede Aar tilbage. Endnu indtil for en Snes Aar siden var det almindeligt at hænge Stærekasser op paa Murene; og havde man Sløjd i Skolen, var Stærekassen en af de faste Opgaver.

Men da Rækkehusene og Smaahaverne begyndte at vinde Indpas i Byen, skiftede Moden samtidig fra Stærekasser til Mejskasser, dels fordi de smaa Kasser passer bedre til det mindre Format, og dels fordi man kan hænge Mejskasserne saa lavt, at man kan tage Laaget af og kigge ned til Indholdet.

Det er for Tiden saadan, at der i København bliver hængt alt for faa Stærekasser op; derimod bliver der solgt en Mængde Mejskasser, ti-femten Gange saa mange som Stærekasser. Hvis Bolignøden fortsættes, risikerer vi, at Stærene forlader Byen. Men det maa ikke ske! Vi kan jo ikke undvære deres muntre Foraarskor.

Saa der er ikke andet for, end at hver Haveejer anskaffer sig en Stærekasse eller to. Det skal nok hjælpe.

DET PIBER OM NATTEN

I Byens Gader og Stræder kan man i stille Efteraarsaftener høre en meget fin pibende Lyd, saa høj, at det ikke engang er alle, der kan opfatte den. Lyden kommer fra oven; men naar man kikker i Vejret, er der som Regel ikke noget at se.

Nogle troede, Lyden kom fra Sporvejsledningerne; andre mente, det

var Trækfuglene, der lod sig høre; atter andre holdt paa, at den fine Piben stammede fra Faarekyllinger eller fra den store Aftensværmer, Dødningehovedet; der var endogsaa dem, der gættede paa, at Lyden kom fra Rotter, som løb hen ad Tagrenderne.

Zoologen, Dr. William Sørensen, interesserede sig ogsaa meget for de mystiske Lyde, og da han paa sine gamle Dage ikke mere selv kunde høre den, fandt han paa Udvej: han bad to Personer om at holde ham hver i sin Haand, og saa trykke fastere til, naar de hørte Lyden, for at han kunde prøve, om han kunde faa noget at se. Men det lykkedes imidlertid ikke gamle William Sørensen at løse Gaaden.

Vilhelm Bergsøe hældede til den Anskuelse, at det maatte være Dødningehovedet, der peb. Paalidelige Iagttagere havde fortalt ham, at denne Aftensværmer var almindelig inde over København sent om Efteraaret, og at dens pibende Stemme ofte kunde høres i Byens Gader, særlig over Kirkegaardene.

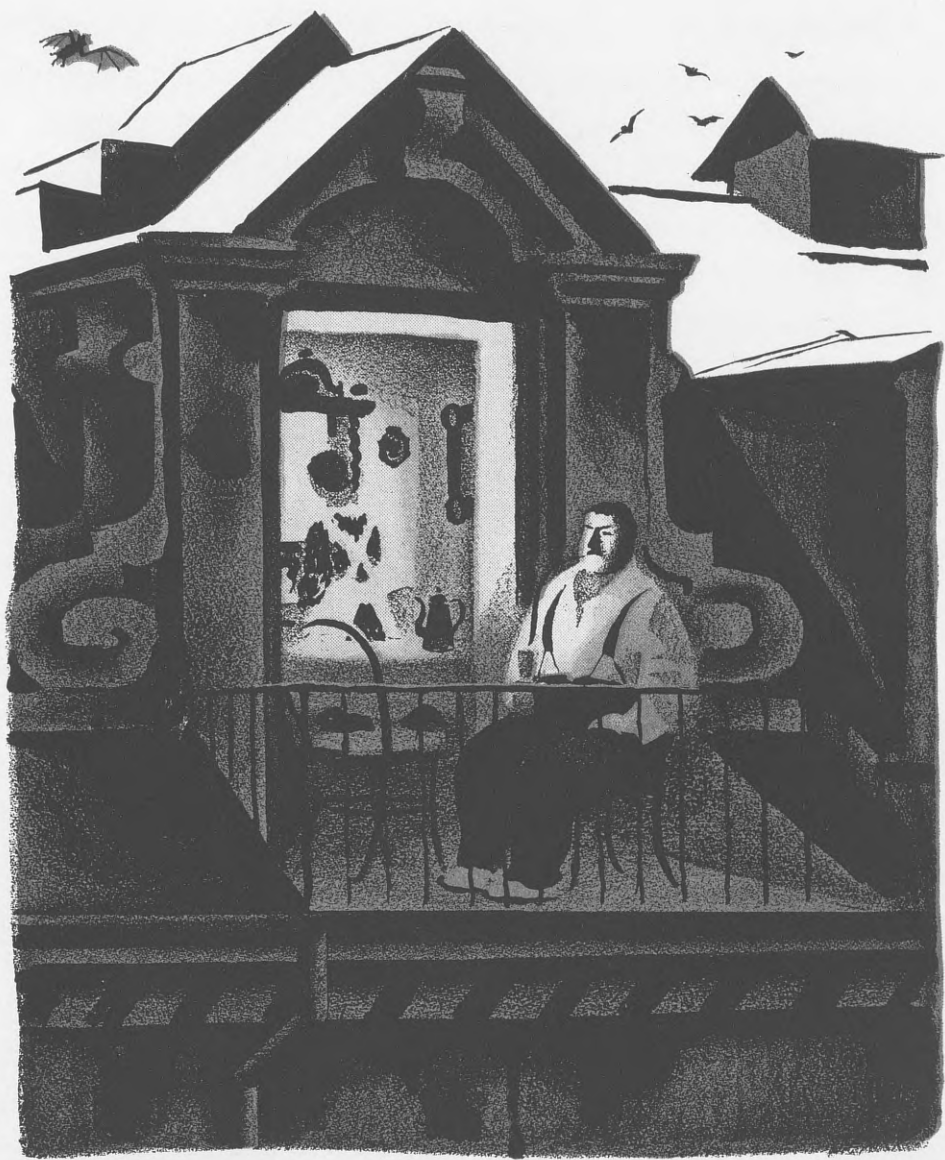
Først i 1920 blev Gaaden løst af nuværende Afdelingsleder ved Insulininstituttet, Dr. phil. Axel Hemmingsen. Der blev nedsat en hel lille videnskabelig Kommission af ældre Zoologistuderende, og efter mange forgæves Forsøg blev det konstateret, at det var Flagermusehannerne, der peb i Parringstiden, som netop indtræffer om Efteraaret. En Oktoberaften baade hørte og saa Hemmingsen en Flagermus, der fløj rundt om Taarnet paa St. Petri Kirke, og en halv Snes Dage senere lykkedes det Magister Hørring at levere Beviset, idet han — efter forud indhentet Polititilladelse — skød en af St. Petri Flagermusene, en Han-Skimmel-flagermus, mens den var lige midt i et Piv.

Skimmelflagermusen er den almindeligste Art i København; men der er ogsaa mange andre. Af Danmarks tolv Flagermusearter kan man træffe over Halvdelen inde i Byen.

For Eksempel fløj der en Juni Aften i 1869 ikke mindre end 3—400 Flagermus ind ad Vinduerne paa Kommunehospitalet til stor Forførelse for Patienterne. Samme Aften var der lige uden for Hospitalet blæst to store hule Piletræer omkuld, og det var der, Flagermusene havde holdt til.

Kommunehospitalet husede ogsaa i en Aarrække en hel Koloni af Brunflagermus, der overvintrede hængende i en stor Trisse under Loftet i den øverste Etage. Trissen var indgnedet i Fedt, et Stof der har en særlig Tiltrækning paa Flagermus. Peter Tauber omtaler dette Forhold i »Zoologica danica« (1878—92) og tilføjer: »Muligvis turde ogsaa det hyppige Tilfælde, at Flagermus omsværmer og endog slaae ned i Hovedet paa Damer, hidrøre derfra, at de lokkes ved Lugten af Pomade o. l.; Dvergflagermusen og den langørede Flagermus er hos os oftere blevne fangne ved en saadan Lejlighed«.

Da Telefonbygningen i Nørregade skulde bygges, blev der i Marts 1907 revet en Række gamle Huse ned. I et af dem hang der flere Hundrede Skimmelflagermus i et Rum nær ved Skorstenen. En Arbejder fik fat i en halv Snes af dem og gik over til Zoologisk Museum, hvor han fik dem afsat til Herluf Winge, som dengang var Museets Viceinspektør. Winge maa have betalt godt, for i den følgende Tid modtog Museet hyppige Besøg af Arbejdere, som kom for at afhænde Flagermus, og i alt havde der paa den Maade 70 Skimmelflagermus paa Museet.

Imidlertid fik Arkitekt Ingwersen nys om Fundet, og til Minde herom, var det, han lod udhugge de fem smaa pudsige Flagermus i Granitten over Telefonhusets store Karnap ud mod Nørregade.

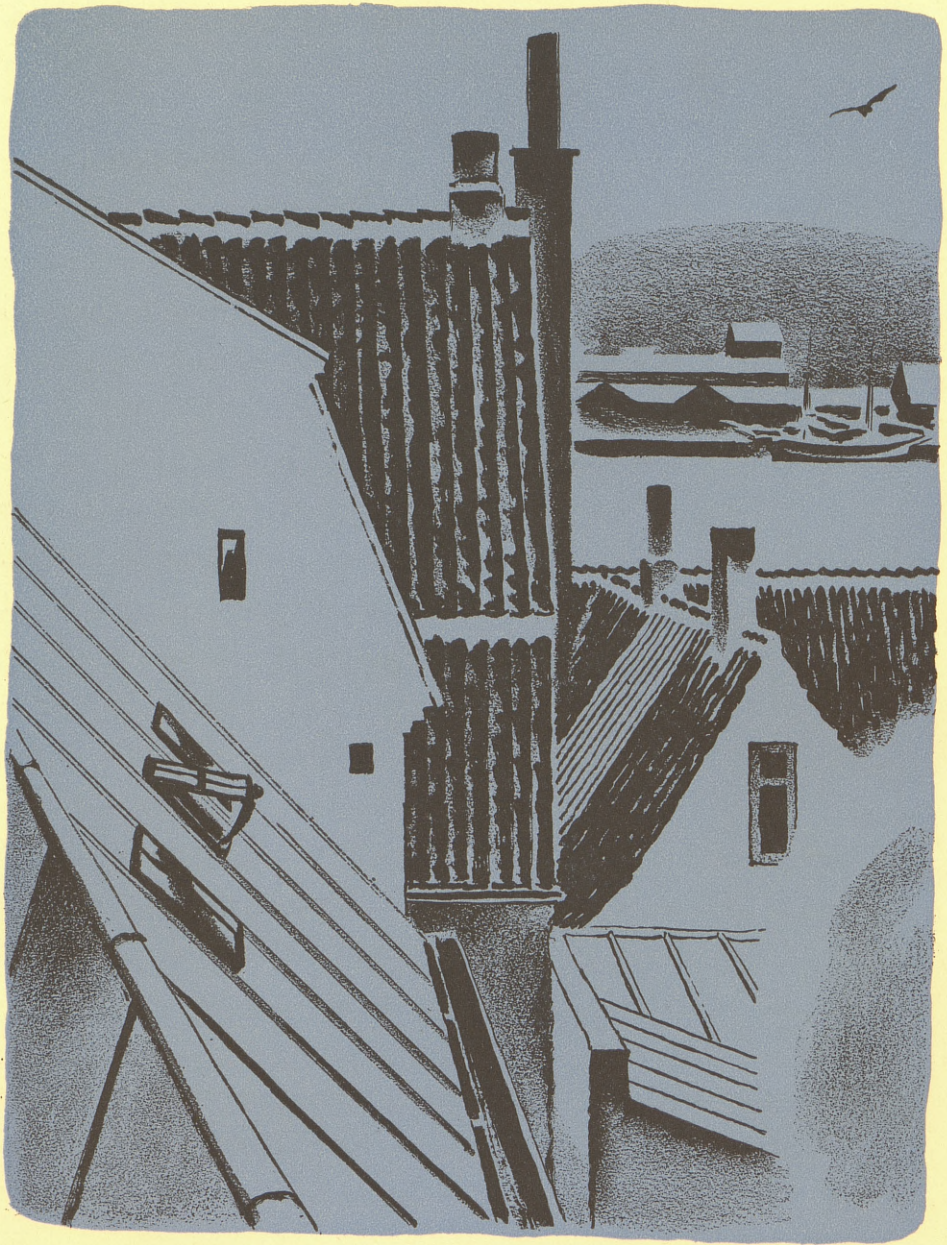
Ganske vist hører det til Undtagelserne, at der bliver fundet store Flagermuseflokke inde i Byen; men der er ellers nok af dem. Paa stille Sommeraftener flyver de omkring paa lydløse Vinger enkeltvis eller flere sammen, saa at sige over hele Byen. Der er flest af dem langs Søerne, i Parkerne og i Alléerne; men der er ogsaa mange langs Fæstningsgravene og over Kirkegaardene.

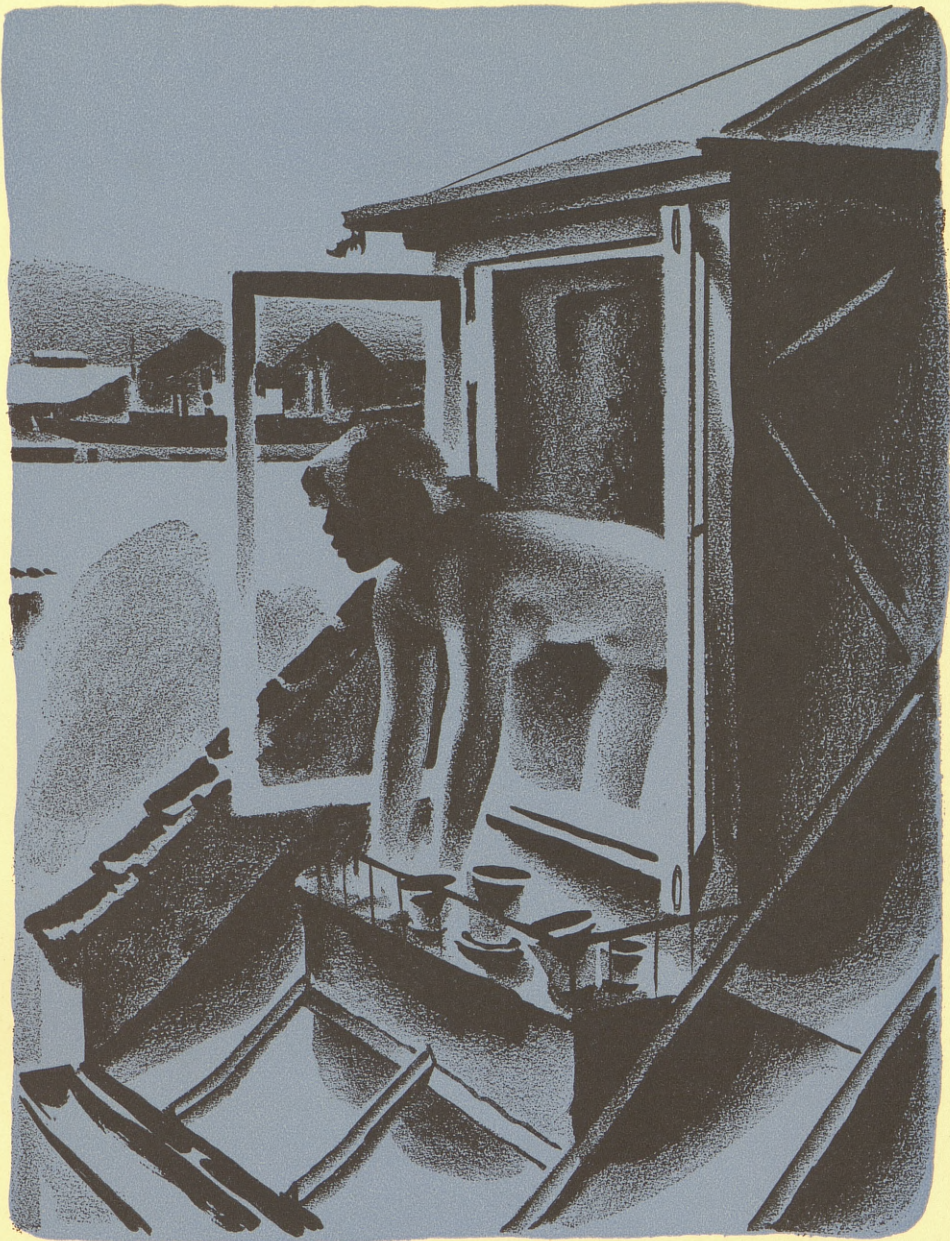
Men selv om der er i titusindvis af Flagermus i Byen, saa viser Erfaringen, at der ikke er ret mange Mennesker, som rigtig har faaet de mærkelige, sorte Skygger at se, og at de af mange forveksles med Svaler.

Det er ikke underligt, at der i gamle Dage klæbede en tæt Taage af Mystik og Heksetro til de natsorte Troldskabninger; og endnu den Dag i Dag er det begrænset, hvad Videnskaben har at fortælle om Flagermusenes Liv og Levned. Men naturligvis er det ogsaa besværligt at studere de biologiske Forhold hos Dyr, der først begynder deres Arbejde, naar Mørket sænker sig.

I Foraaret 1931 havde jeg en levende Dværgflagermus i en 5—6 Uger. Jeg fandt den paa Bunden af en Redekasse, hvor den velsagtens var søgt ind for at finde Ly. Det var en gammel, mørkebrun Han, halvskaldet paa Struben.

Jeg fodrede den næsten udelukkende med Melorme, og til at begynde med kneb det for den at faa fat i de glatte Larver. Den bed tit ved Siden af, og jeg blev nødt til at holde Melormen med en Pincet helt hen foran

Snuden paa den. Jeg tog Flagermusen ud af Buret, mens jeg madede den, og naar den saa var mæt, fløj den rundt i Stuerne, sommetider i tyve Minutter. Et Par Gange prøvede den paa at hage sig fast til den limfarvede Væg; men til sidst faldt den til Hvile bag et Maleri.

Senere fløj Flagermusen hver Aften en Tur efter at have spist sine Melorme. Hvis Klokken blev over ni, inden den blev sluppet ud, begyndte den at blive urolig og kravlede rundt i Buret, indtil der blev lukket op, saa den kunde komme ud. Naar den var færdig med at æde, fløj den tit kun en kort Tur, og hægtede sig saa med det ene Bagben fast i Kanten af Gardinet og begyndte at pudse sig med det andet Bagben. Den brugte de fem krumme Kløer til Kam og friserede sig omhyggeligt, navnlig rundt om Munden, hvor den var blevet fedtet af at æde Melorme. Naar den havde redt sig lidt, puttete den Kløerne i Munden een for een for at suge dem rene, — og saa fortsatte den. Den kunde blive ved med at pudse sig, sommetider i næsten en halv Time, og den holdt aldrig op, førend Pelsen var blevet fuldstændig silkeblød igen.

Da Dværgflagermusen først havde lært at æde Melorme, gik det i en vældig Fart og under højlydt Smasken. Hvis Melormen var for livlig, bøjede Flagermusen Hovedet ind under Kroppen og spilede Halehuden ud for at opfange Melormen.

Til sidst lærte Flagermusen at spise paa egen Haand, uden at jeg behøvede at hjælpe den med Pincetten. Hver Aften fik den sat en Portion Melorme ind i Buret, og den drev det til at æde 18 Melorme paa een Nat.

Mens jeg havde Dværgflagermusen, benyttede jeg Lejligheden til baade at maale og veje den. Kroppen var ikke mere end 4 cm lang, og hele

Dyret vejede ikke mere end 5 gr, hvad der med andre Ord vil sige, at man kan sende ti Dværgflagermus i et almindeligt Brev, uden at der bliver Overvægt.

I Paasken 1939 fik jeg fat i en Skimmelflagermus. Den var faldet ned i en Gaard i Frederik den VI's Allé lige op til Frederiksberg Have. Desværre naaede Gaardkatten at perforere Vingehuden flere Steder med sine spidse Tænder og brække et Par af Fingrene, altsaa Stiverne af Vingerne, inden der var nogen, der fik fat i Flagermusen. Den hvæsedede ikke desto mindre som en Dampkedel og aad Melorme som en Tærsker, saa jeg haabede at faa den paa Vingerne igen. Men alle Flyveforsøgene resulterede blot i en kort Glidflugt, hvorpaa Flagermusen foldede Vingerne sammen som en Paraply og blev liggende.

Et af de bedste Tegn paa, at et Dyr trives, er at det holder Pelsen i Orden. Og i den Retning var der ikke noget at klage over den lille paraplyvingede Flagermus, som med en dengang meget aktuel Allusion havde faaet Navnet Chamberlain. Alt saa ud til at gaa, som det skulde; men da jeg en Morgen opdagede, at den lille Chamberlain var indtørret omkring Snuden, vidste jeg, det var Begyndelsen til Enden. Og inden Aften laa den lille, sorte Trolde kold og død paa Bunden af sit Bur.

Men Buret kom ikke til at staa tomt ret længe. Allerede faa Dage efter bragte en af mine Bekendte mig en Brunflagermus. Han havde — uden at tænke nærmere over det — staaet og svinget en lang Bambusfiskestang i Luften, saa det summede og brummede, med det Resultat, at et Par Flagermus fløj lige mod Stangen — lokkede af Lyden — og faldt til Jorden. Den ene af dem fik han fat i, inden den lettede.

Heldigvis var der ikke noget i Vejen med Flagermusen, Den satte en imponerende Rekord ved at æde 100 Melorme i Løbet af mindre end en halv Time.

Men hvorfor lod Flagermusen sig lokke af den summende Lyd? Vel-sagtens fordi Lyden mindede om Insektsummen. End ikke den svageste Lyd gaar Flagermusenes Øre forbi. Det er heller ikke underligt, at deres Hørelse er skarp, for de fleste af dem har nogle vældige »Flager-museører«, navnlig Den langørede Flagermus, der har Ører saa store, at skulde vi have dem af tilsvarende Kaliber, vilde de blive paa Størrelse med Rabarberblade eller endnu større.

Naturligvis kan saadan en langøret Flagermus opfange selv den svageste Lyd. Men naar den vil sove, hvad gør den saa? Saa folder den simpelt-hen Ørerne sammen og klapper dem tæt ind til Hovedet, for paa den Maade at udelukke saa meget af Støjen som muligt.

Da jeg havde haft Brunflagermusen i nogen Tid, slap jeg den løs en fin Sommeraften efter først at have ringmærket den, for at den eventuelt kunde bidrage til at klarlægge Spørgsmaalet om de Flyvninger, Flager-musene foretager, og som minder om Trækfuglenes Flugt.

Spørgsmaalet er i Udlandet søgt løst ved Ringmærkning paa samme Maade som Trækfugleproblemet.

Man startede Undersøgelserne fra Berlins zoologiske Museum i 1932 under Ledelse af Dr. M. Eisentraut og mærkede Dyrene med en Alumi-niumsklemme om Underarmen med paastemplet Adresse og Løbenum-mer. Lignende Undersøgelser er foretaget i Rusland og Amerika.

Lige som Trækfuglene vender Flagermusene ogsaa tilbage til deres

Hjemsted. Ved Kontrolundersøgelser er det lykkedes at genfinde over 40 pCt. af de ringmærkede Dyr i Vinterkvarteret, hvilket maa betegnes som et særlig fint Resultat, naar man tager i Betragtning, hvor mange der kan være dræbt og ædt i det forløbne Tidsrum.

Forsøget viser ogsaa, at Flagermusene maa have en meget udpræget Retningssans eller Orienteringssans, da man næppe kan tænke sig, at Flagermusenes Knappenaalsøjne kan være til nogen som helst Hjælp under Trækket.

Man har om Vinteren prøvet at flytte Flagermus fra et Kvarter til et andet med det Resultat, at der det følgende Efteraar ikke kom nogen tilbage til det nye Sted, men at der derimod returnerede et stort Antal til det gamle Kvarter; og det drejede sig endda en af Gangene om en Flytningsafstand paa 150 Kilometer.

Eksperimenterne godtgør altsaa, at Flagermus maa være i Besiddelse af en eller flere Sanser, som er ukendte for os Mennesker, og indtil videre maa vi nøjes med at konstatere, at Flagermusene ikke alene kan tage paa Langture, der er dobbelt saa lange som Afstanden fra Skagen til Gedser, men at de ogsaa forstaar at finde tilbage igen.

Forløbig er det som sagt kun tyske, russiske og amerikanske Flagermus, som er taget under Observation. Men hvordan med de danske Flagermus? Flyver de ogsaa paa Sommerferie? Og i saa Fald hvorhen? Jeg ved ikke, om der er foretaget Ringmærkninger af Flagermus her i Landet; men der er i alt Fald gjort et Forsøg i den Retning, for det var jeg selv med til. For et Par Aar siden fik jeg at vide, af Dr. phil. Axel Garboe, at det vrimlede med Flagermus omkring Jægerspris Slot, og at man nøjagtig vidste, hvor det var, de havde deres Skjulesteder. Jeg gik derfor op til Magister Hørring paa Zoologisk Museum og fik udleveret 100 Aluminiumsringe, med en alvidende Bemærkning fra Magisteren om, at jeg nok huskede at aflevere de 99 tiloversblevne, naar Ringmærkningen var foretaget.

Dagen inden jeg skulde afsted, ringede Dr. Garboe og sagde, at 100 Ringe sikkert ikke var nok. Saa jeg maatte op og forklare Magister Hørring, at jeg den følgende Mandag gerne vilde tilbagelevere 199 Ringe,

og for at kunne det, var det jo en Nødvendighed, at jeg maatte udbede mig 100 Ringe til.

Og saa startede Ekspeditionen. Begyndelsen var god nok. Vi fandt en gammel Lade, hvor der var tydelige Spor af, at der var fløjet en Mængde Flagermus ud og ind under Tagskægget. Vi klatrede op i et snævert Rum lige under Taget, hvor der laa hele smaa Hobe af begsorte Flagermusekskrementer; men Flagermus var der ingen af. Vi rodede rundt i et Par Timer og fik ovenikøbet Lov til at slaa flere Huller i en Dobbeltmur, i Haab om at finde Dyrene hængende inde i Hulrummet; men vi fik ikke en eneste at se. Saa det er jo muligt, de ikke altid overvintrer paa samme Sted.

Om Mandagen overlod jeg til en anden at aflevere de 200 Ringe til Magister Hørring, og jeg skulde — ellers Tak — ikke have nogen Besked med tilbage. Forhaabentlig vil andre faa mere Held med sig.

Inden man begynder paa en eventuel Mærkning, maa man dog gøre sig klart, at der er den Mulighed, at de danske Flagermus slet ikke vandrer. Men det er sandsynligt, de gør det. De almindeligste af vore Flagermus — Dværgflagermusen, Skimmelflagermusen og Brunflagermusen — plejer at overvintrer i hule Træer, i ubeboede Værelser og i hule Skillerum; altsaa Stedet, hvor de ikke er særlig beskyttede mod Frost. Saa mon ikke de fleste af dem tager mod Syd, i Stedet for at løbe Risikoen at fryse ihjel?

Men at de ikke gør det allesammen, leverede den haarde Isvinter 1939—40 Bevis for.

I den aller haardeste Frostperiode, da Temperaturen var nede paa

under $\div 20^\circ$, blev jeg ringet op fra forskellige Steder i Byen, hvor der pludselig var kommet Besøg af Flagermus. En Forretningsmand paa Nørrevold havde fundet en levende Flagermus paa sit Skrivebord, en Tjener havde fanget een paa Hovedbanegaardens Restaurant, og noget tidligere paa Aaret havde en Husbestyrerinde i et Lægehjem paa Danas

Plads nær faaet et Chock, da hun en Morgen opdagede en Flagermus baskende i W.C.-Kummen. Den lave Temperatur maa have vækket Flagermusene af deres Vinterdvale, og de har saa gjort Forsøg paa at finde hen til lunere Steder.

Det er ikke sikkert, at saadanne Dyr, som er kommet mere eller mindre galt afsted, kan klare sig selv ude i det fri, saa der er al mulig Grund til at række dem en hjælpende Haand. Maaske aller mest Flagermusene, de eneste af alle danske Pattedyr, der uden nogen Indskrænkning er totalfredede, baade fordi de gør Nytte som Insektjægere, og ogsaa fordi de ingen Skade gør.

DE NYTTIGE PINDSVIN

De fleste Steder i Byen, hvor der er nogle Buske eller Hække, plejer der ogsaa at husere Pindsvin, hvad enten det saa er i offentlige Parker og Anlæg eller i private Villa- og Kolonihaver.

En Sensommeraften i Forfjor hørte jeg det snuse og snøfte i min Have paa Frederiksberg. Jeg gik ud med en Lommelygte og fangede et Pindsvin i Lyskeglen. Det stirrede ubevægeligt ind i det skarpe Lys med sine

sorte Knapøjne og fortsatte saa med at søge efter Snegle i Salaten. I de følgende Maaneder havde jeg Lejlighed til at følge dets Færden, indtil det lagde sig i Dvale for Vinteren i Kompostdyngen med blot en Haandfuld vissent Løv over sig. Det gik heldigvis godt, for det var en mild Vinter.

Men den næste Vinter gik det galt for mange Pindsvin. Lige i den mest bidende Frostperiode — den 12. Februar 1940 — sad der et Pindsvin midt i Sneen i en af Villahaverne paa Amalievej. Normalt skulde det have været i Dvale paa den Tid; men den stærke Frost paa helt ned under $\div 20^{\circ}$ har vækket Kræet, som saa har maattet se sig om efter et bedre og mere frostsikkert Leje.

Lykkedes det? Næppe! Frosten havde stivnet Jorden og gjort Kompostdyngerne haarde som Cement, saa Situationen har været kritisk, selv for saa haardfør og sejglivet en Art. For Pindsvinet er en meget haardfør Skabning. Det er for Eksempel utroligt, hvad et Pindsvin kan taale af Gift, uden at det tilsyneladende tager Skade af det. Det kan æde de giftige spanske Fluer, som andre Dyr omgaaende dør af. Og den Portion Gift, der skal til, for endelig at gøre det af med et Pindsvin, er nok til at slaa 30 voksne Mænd ihjel med.

En svensk Ingeniør havde engang et Par Pindsvin, der aad en Mængde Hugorme. De slog dem næsten altid ihjel ved at knuse Rygraden paa dem; men en Gang blev et af Pindsvinene bidt i det ene Forben af en stor Hugorm, og fik ogsaa et lille Nap i Snuden. Foden svulmede op og Pindsvinet trak sig tilbage til sin Hule, og kom ikke frem om Aftenen til Spisetid. Men næste Morgen var det igen all right.

Men der er et andet Tilfælde fra Tyskland, hvor to Pindsvin blev bidt i Snuden af en Hugorm. De blev næsten øjeblikkelig syge og vilde ikke æde, men drak en Mængde Vand og faldt døde om efter tre Timers Forløb. Saa det er altsaa ikke alle Pindsvin, der er lige modstandsdygtige.

Det er endnu ikke lykkedes mig at overvære en Kamp imellem Pindsvin og Hugorm. Til Gengæld har jeg engang været til Stede ved en Pindsvinefødsel.

Det var da jeg for nogle Aar siden var Dyrepasser i den zoologiske Have i Frankfurt. Jeg var beskæftiget hos Smaapattedyrene, og den Dag, jeg begyndte dér, lagde jeg Mærke til, at et af Pindsvinene — en Pindso — ustandseligt snusede rundt i Buret, mens de andre laa og sov inde i Træulden. Det næste Par Dage tog den rastløse Pindso den ene Tot Træuld i Gabet efter den anden og slæbte afsted med det ind i Baggrunden af Buret. Saadan gik der i alt tre Dage. Den femte Dags Formiddag opdagede jeg, at der laa to fuldbaarne men dødfødte Pindgrise inde i Buret. Moderen havde — som det sig hør og bør —, bidt Navlesnoren over og slikket Ungerne rene, og var nu i Færd med at æde Fosterhinderne og Moderkagen. Et Øjeblik efter saa jeg Pindgris Nummer tre komme til Verden, glidende ud paa Ryggen. Moderen var for udmattet til at tage sig af Ungen og gav sig i Stedet til at trave uroligt frem og tilbage, for fem Minutter efter at føde den fjerde og sidste Pindgris. Derefter lagde hun sig plat ned paa Maven og faldt i Søvn paa Stedet af lutter Udmattelse.

Pindsvineeksperten, Professor Herter, omtaler et andet interessant For-

hold, som hidtil kun er iagttaget paa Pindsvin i Fangenskab. Naar Pindsvinet giver sig til at slikke eller tygge paa stærkt lugtende, raadne eller giftige Stoffer, udskiller det store Mængder skummende Spyt, som det afsætter rundt om paa Piggene.

Nogle har troet, at Pindsvinet forgiftede Piggene paa denne Maade; men Spyttet er ikke giftigt. Det er næppe heller for at vaske sig eller for at fjerne Lopperne. Forklaringen er maaske snarere, at visse Stoffer sætter den voldsomme Spytudskillelse i Gang, og da Pindsvinet ikke kan spytte fra sig, som andre kan, er det, at det gnider Spyttet af paa Piggene, der altsaa virker som en Slags Pennevisker.

Jeg nævner dette ejendommelige Forhold, fordi det lykkedes mig at iagttage det ude i det fri den 20. Juni 1940. Jeg havde Dagen i Forvejen lovet Sikker Hansen et Pindsvin til at tegne efter og blev derfor meget glad overrasket ved at se eet rumstere inde under Mirabelhækken i min Have. Det saa i Skumringen ud, som om det havde et Par kalkede Pletter paa Bagdelen, men det viste sig at være Spytstum. Jeg skulde lige til at fange Pindsvinet, da jeg opdagede, at det var i Færd med at nedkæmpe en stor Skrubtusse. Flere Gange bed Pindsvinet i Tussen og bagefter smaskede det højlydt og afsatte Spyt paa Piggene. Men hver Gang Pindsvinet bed, pustede Tussen sig op, for at Modstanderen ikke skulde faa fat. Pludselig tog Pindsvinet den arme Tusse i Hovedet, slæbte et Stykke afsted med den og fortsatte saa Angrebene; men efter 20 Minutters Forløb indstillede det Fjendtlighederne og trak sig tilbage. Jeg fik fat i Pindsvinet, en fuldvoksen Han — og laante det til Sikker Hansen et Par Dage.

Og Tussen! Den fandt jeg frem, for at slaa den helt ihjel, hvis den da

ikke allerede var død. Men hvor utroligt det end lyder: Tussen var fuldstændig uskadt, den havde end ikke den mindste Rift i Huden. — Heldigvis! Jeg satte den saa i Stedet for ud i Salaten for at æde Snegle, til Glæde for baade den og mig.

Forøvrigt har jeg flere Gange haft Pindsvin hjemme. Engang fandt jeg ét paa Bunden af en Lyskasse; det var i Midten af September. Det viste sig at være en lille Han paa 1—1½ Maaned. Den var i god Foderstand og vejede 225 g. Og hvad der var det mærkeligste: den havde næsten ingen Lopper. Ellers er Pindsvin nogle af de mest loppebefængte Dyr, der eksisterer. Engang tog jeg et Pindsvin op i Haanden, og et Øjeblik efter var min Haand sort af Lopper. Der er talt op til 5—600 Lopper paa eet eneste Pindsvin.

Jeg fik hurtigt gravet nogle Regnorme op, og det lille Pindsvin gav sig straks til at æde dem. Man kunde høre, hvordan Jorden knasede mellem Tænderne, alt imens det smaskede velbehageligt. I Løbet af den første Dag aad det 32 Regnorme.

I de følgende Dage varierede jeg Pindsvinets Kost, og det gik ikke af Vejen for noget; det spiste Æbler, Pærer, Bananer og Vindruer med lige stort Velbehag; det gnaskede Snegle, haardkogte Æg, Smørrebrød og Kartofler i sig, og gnavede Karbonadeben og Rødspætteskrog med stor Iver. Resultatet var ogsaa, at det tog næsten 100 gr paa i Løbet af den første Maaned.

Der var kun een Ting, Pindsvinet ikke kunde taale. Jeg gav det en Dag lidt Kærnemælk, som det straks gav sig til at drikke. Et halvt Minut efter kastede det hele Portionen op, men begyndte øjeblikkeligt at slikke

det i sig igen. Jeg gav det lidt mere Kærnemælk, som det gik paa samme Maade med. Saa fik det en Portion Sødmælk ovenpaa, og den beholdt det i sig. Men der var ellers ikke noget i Vejen med Pindsvinet, for den næste Dag satte det Rekord ved at æde 79 Regnorme i Træk.

Pindsvinet blev hurtigt saa tamt, at jeg kunde tage det op i Haanden, uden at det rullede sig sammen; og naar jeg strøg det langsomt hen over Ryggen, lagde det Piggene ned, saa de allesammen pegede bagud, — alle 16 000. Det holdt ogsaa meget af at blive loppet, men der var som sagt ikke nogen større Fangst.

En Eftermiddag lagde jeg en Snog ind i Buret. Pindsvinet lugtede straks, at der var noget paa Færde og snappede flere Gange efter Snogen, uden rigtig at faa fat. Endelig — efter en halv Snes Forsøg — fik det Tag i Nærheden af Haleroden og bed til, saa det knasede; derpaa slap det Taget og fik fat lidt højere oppe. Paa den Maade knuste det et langt Stykke af Rygraden, og gav sig derpaa til at æde Snogen. Det begyndte med Halen og aad sig langsomt fremefter, til det efter et Kvarters Forløb naaede til Hovedet, som det aad med. Men saa var Pindsvinet ogsaa saa forædt, at det ikke orkede mere den Dag.

Da vi naaede første November, mente jeg det var paa Tide, at Pindsvinet kom i Dvale; men først skulde det vaskes grundigt. Jeg fyldte Badekarret med lunkent Vand — det var altsaa den Gang! — og satte Pindsvinet ned i det. Det laa ret lavt i Vandet med Trynen i Vejret, og svømmede sikkert og roligt afsted i en Slags Hundesvømning. Derpaa tog jeg det op, lagde det til Tørre paa Varmeapparatet og derfra ned i Buret, som jeg dækkede med et tykt Lag Træuld. Jeg lagde endnu mere

Træuld ovenpaa og fyldte efter med gamle sammenkrøllede Aviser og satte saa Buret op paa Pulterkammeret.

Med en Maanedes Melleumrum saa jeg til Pindsvinet; det laa dybt nede i Træulden og aandede roligt og regelmæssigt og uden tilsyneladende at

magre af. Men da jeg om Foraaret skulde til at vække det af Vinterdvalen og sætte det ned i Stuen igen, var det der ikke. Burets Laage stod aaben, og væk var Pindsvinet. Men hvor var det henne? Uagtet jeg ledte i timevis overalt, var og blev det væk. Pulterkammeret var aflaaet; men om det havde staaet aabent, skulde man dog ikke tro, der var nogen, der brød sig om at stjæle et Pindsvin. For mig bevidst er Zigøjnerne de eneste, der spiser stegte Pindsvin. Det vil sige, jeg har hørt, at der var en gammel Mand paa Fyn, som ligefrem havde Pindsvinesti, hvor han lod Pindsvinene æde sig fede om Efteraaret. Og han var Kender, den gamle. Han sagde, at æ Pi-so smagte godt, men at æ Pi-onne var der ikke meget Stads ved.

Er der Grund til at skærme Flagermusene, saa er der dobbelt Grund til at værne om de kære Pindsvin. Og hvorfor?

Først og fremmest fordi Pindsvinet er nyttigt, og det er et af de faa vilde Pattedyr, som man kan faa Lejlighed til at iagttage, uden at det straks piler afsted og forsvinder. Det er morsomt at se det snøfte afsted i Haver og Parker, og det er en Oplevelse at se det komme frem Aften efter Aften for at drikke den lille Skaal Mælk, der er stillet ud til det. For ikke at tale om, naar Pindsoen en skønne Aften møder op med alle Pindgrisene i en lang Hale efter sig.

Pindsvinet er Natdyr. Men hvornaar og hvorlænge er det fremme? Ja, det er der lavet Forsøg over. Man har anbragt Pindsvin i Bure, der registrerede Dyrenes Bevægelser ved Hjælp af en saakaldt Aktograf. Der er naturligvis en Del Variationer fra Dyr til Dyr, og fra Dag til Dag. Men Forsøgene har vist, at Pindsvinene som Regel er i Aktivitet tre

Gange i Løbet af Døgnet. Første Gang fra Kl. 18—20,30; derpaa følger der en rolig Periode, og saa er der igen Gang i Foretagendet fra Kl. 0,30—2,30 og fra Kl. 4—5,30. Det vil med andre Ord sige, at Pindsvinet kun er i Bevægelse i 6 af Døgnets 24 Timer. Det er jo ikke meget, navnlig ikke, naar man tænker paa, at Pindsvinet desuden ligger i Dvale i 5—6 Maaneder.

Pindsvinet gør Nytte ved at æde en Mængde skadelige Insekter og Larver og Snegle. Er man Haveejer, bør man en Sommeraften eller en Sommernat gaa ud med en Lommelygte og se, hvor det vrimler med nøgne Snegle paa Salathovederne og paa mange af Havens andre Urter, saa vil man indse, at et eventuelt Pindsvin har en Opgave at løse, som ogsaa er til Nytte for Haveejereren.

Indenfor Byens Grænser er der stadig mange Mennesker, som holder Høns og desværre er det en udbredt Opfattelse blandt Hønseejere, at Pindsvinet er en Æggetyv. Men mon det er saa slemt til at tage Æg? Jeg har flere Gange lagt Hønseæg ind til mine Pindsvin, og Dagen efter fundet dem hele og som Regel urørte. Nogle Gange har jeg set Pindsvinet snuse til Ægget, slikke paa det og prøve at bide Hul i det; men de fremad rettede Fortænder glider af paa den glatte Skal. Noget andet er, hvis man slaar Hul paa Skallen, saa laber Pindsvinet gerne baade Blommen og Hviden i sig.

At Pindsvinene æder alle de Hønseæg de træffer paa, er ikke den eneste Historie, der er blevet bundet de nyttige Dyr paa Pelsen.

En af de mest sejglivede Skrøner er den, at Pindsvinet samler Forraad ved at trille sig rundt i nedfaldne Frugter, til de bliver spiddet paa Piggene;

og saa trasker Dyret hjem med Pelsen fuld af Æbler og Pærer og andre gyldne Frugter. Er man i Tvivl om Sandheden, bør man prøve paa at faa et Æble til at sidde fast paa Ryggen af et Pindsvin. Jeg har prøvet mange Gange — forgæves!

Den Historie med at Ræven slipper en Straale ned i det sammenrullede Pindsvin eller triller det helt ud i Vandet, for at det skal rulle sig

ud, saa Ræven kan faa fat i Snuden paa det og æde det, hører ogsaa til blandt Dyrefablerne.

Endelig er der Spørgsmaalet om Pindsvinenes Parring, som selv i Zoologien er hyllet i Mystikkens Taage. Mange har oplevet Hannernes pudsige Bejlen, og set dem futte gryntende rundt om den knibske Hun. Men de indledende Ceremonier kan vare i timevis, i alt Fald saa længe, at det enten er blevet mørk Nat i Mellemtiden, eller ogsaa er Iagttageren blevet træt af at vente paa Afslutningen.

Resultatet er, at man har nøjedes med at tænke sig til Resten, og ment at de piggede Dyr adskilte sig fra Flertallet af Pattedyr og i saa Henseende stod Mennesket nærmere.

Kun en eneste Gang er det lykkedes at iagttage en Pindsvineparring i det fri, — i hvert Fald eksisterer der kun een Beskrivelse af Fænomenet. Begivenheden indtraf i Holte den 18. Maj 1923 ved 20-Tiden, da det lykkedes Axel Koefoed at fastslaa, at Pindsvinet lader haant om al menneskelig Opfattelse og om de stride Pigge.

Pindsvinets Slægtning Muldvarpen er derimod ikke saa velkommen. Den lever ikke inde midt i Byens Haver og Parker; men i Brønshøj, Bispebjerg og Vanløse er der saa mange, at de tit kan genere Haveejerne med deres Muldskud. Muldvarpen er forøvrigt ikke ene om at lave Muldskud. Vandrotten kan ogsaa gøre det; men dens Skud er ikke saa store og plejer at være mere langstrakte. Forresten var Vandrotten engang Skyld i, at to københavnske Kolonihaveejere var ved at ende deres Venskab for Retten. Den ene havde opdaget, at der var gaaet Svind i

hans Kartoffelkule, og da han saa fik at vide, at der var fundet et Oplag af hans Kartoffler hos Naboen, blev han rasende. Naboen kunde heldigvis bevise sin Uskyld, og man fandt ud af, at Tyven var en Vandrotte, som var ved at lave Vinterforraad.

Muldvarpen er meget graadig, og viger hverken af Vejen for Mus, Frøer eller Snoge. Den æder ogsaa mange Insekter og Larver, men mest af alt gaar det ud over Regnormene; og det er væsentligt fordi den gør det af med saa mange af disse Nyttedyr, at den ikke — som Pindsvinet og Flagermusen — er totalfredet.

Det er en almindelig udbredt Opfattelse, at Muldvarpen dør, naar den kommer op over Jorden; og det er for saa vidt ogsaa rigtigt, som at Muldvarpen kravler op paa Jorden, naar den er ved at blive kvalt nede i sine Gange. Man har indtil for nylig anset det for umuligt at holde Muldvarpe i Fangenskab. De døde allerede 2—3 Dage efter, at de var puttet ned i en Kasse Jord. Man gættede paa, at det var af Mangel paa Bevægelsesfrihed; men det er simpelthen af Iltmangel. Erstatte man Trækassen med et fintmasket Traadnet, trives Muldvarpen i bedste Velgaaende, blot den faar rigeligt med Regnorme; og helst skal den have frisk Jord hver tredie Dag.

Pindsvinet og Muldvarpen hører til den Pattedyrorden som hedder Insektædere, og derhen regnes yderligere Spidsmusene.

Baade den almindelige Spidsmus og Vandspidsmusen er fundet indenfor Byens Grænser. De er hurtige og sky Dyr, og man skal have Øjnene med sig for blot at faa et Glimt af dem, naar de piler afsted over Jorden

og forsvinder ned i deres Gange. Det er ret sjældent, man faar Spidsmusen at se i levende Live, men saa meget des oftere finder man døde Spidsmus liggende paa Jorden. Hvorfor? Fordi mange af disse smaa Væsenner bliver dræbte af Katte, Maare og Ræve; men naar Rovdyrene først har faaet sat Tand i dem, skal de ikke have mere med dem at gøre, for Spidsmusene har nogle Kirtler paa Siden af Kroppen, som udskiller en stærk Væske, der giver Dyret en meget ram Smag. Derimod æder Rovfuglene — Musvaager og Ugler — dem uden Betænkning.

STORBYENS ROVDYR

Spørger man om der eksisterer vildtlevende Rovdyr i København udover forvildede Katte og herreløse Hunde, vil de fleste Mennesker omgaaende svare Nej. Og saa er Sandheden dog den, at Flertallet af Danmarks Rovdyrarter lever i Byen.

Under saa lidet gunstige Forhold, som en Storby byder de fleste af Arterne, drejer det sig naturligvis ikke om mange af hver; i alt Fald er der ikke saa mange, at der er Grund til at tage Standpunkt til Spørgsmaalet Gavn eller Skade.

I mange Tilfælde er det Strejfer, som tilfældigt har forvildet sig ind i Byen; men der er ogsaa en Del stedfaste Rovdyr, som lever og yngler baade midt inde i Centrum og ude i Forstæderne.

Der er fanget enkelte Ildere i København; men det har kun været Eksemplarer, der er sluppet ud fra Ilderfarme.

Skovmaaren er et af de sjældneste danske Dyr, og det eneste Rovdyr, der er fredet her til Lands. Den er ikke iagttaget i København eller i Omegnen i det Tidsrum, man kalder for Mands Minde. Men i Midten af forrige Aarhundrede var den saa almindelig her i Byen, at den var til stor Plage for Dueejerne. Om Dagen havde den sit Ophold paa Glaciere, og senere boede der Skovmaarer i Kirsebærgangen. Men det var dengang! Nu er baade Glaciere, Kirsebærgangen og Skovmaaren forsvundet.

Til Gengæld kan man finde alle de andre danske Rovdyr i København: baade Grævling og Ræv, Husmaar, Hermelin, Brud og Odder. Men der er som sagt ikke mange af hver.

I Aarene 1867—71 traskede der hver Sommeraften en Grævling nede i den Grøft, der gik langs Kærlighedsstien ved Peblingesøen, og det til Trods for, at Hundreder af Mennesker spadserede paa Stien lige oven for Grøften. Engang var en Hund saa ubesindig at springe derned; men den kom hylende og hinkende op et Øjeblik efter. Ellers fik Grævlingen Lov til at færdes i Fred i Grøften. Derimod var den ikke saa velkommen i de tilstødende Gartnerier, hvor den gjorde Indhug i Beholdningen af Gulerødder og Kartoffler.

I mange Vintre brød der Grævlinger ind i Forraadskælderen, som tilhørte Gartneren paa Store Ravnsborg paa Nørrebro. Sulten gjorde Dyrene dumdristige, saa de var lette at fange, og Zoologisk Have fik ad den Vej flere Eksemplarer.

Plantageejer Larsen fra Langesø Plantage har fortalt mig, at der flere Gange var Grævlinger i hans Faders Gartneri paa Vennemindevej. 1895 fangede de seks Ræve i Snare og senere fik de fat i en Grævlingunge ved at slaa den halvt bedøvet med en Skovl. Grævlingen tog dem imidlertid ikke den haarde Medfart ilde op. Den blev hurtigt tam, og Larsens havde den gaaende paa Gartneriet i flere Aar.

Saa sent som i 1905 levede der et Grævlingepar under en af Bygningerne i det gamle Frederiks Hospital i Bredgade.

Der har ogsaa i mange Aar holdt Grævlinger til ude i Kastellet. I 1909 var der en Læge paa Frederiks Hospital, som — under sin Vagttjeneste — havde Lejlighed til at iagttage en Grævling Nat efter Nat. Paa et bestemt Klokkeslet saa han den komme ovre fra Kastellet og trave ned ad Bredgade. Fra Gaden svingede den ind ad den aabenstaaende Gitterport og

begav sig sporenstrejs hen til Skarnkasserne, hvor den stillede sig paa Bagbenene og rodede rundt i Indholdet med Forlabberne. Naar den saa havde fundet de lækreste Sager frem og ædt dem, drejede den igen ud af Porten og traskede tilbage til Kastelsvolden.

I Maj 1922 var der en Grævling, som naaede helt ind til Nørreport Station. Den var ved Midnatstide gaaet langs med Skinnerne gennem Tunnellen helt frem til Stationen. Her blev den opdaget af to Portører, som slog den ihjel med et Par Svabre, og bagefter overlod Liget til Zoologisk Museum.

Paa den frederiksbergske Grøndalsvej, hvor der i Dag ikke er en eneste ubebygget Grund, levede der omkring 1925 et Grævlingepar i en Grusgrav. Dengang kunde man ved Mørkets Frembrud se Grævlingen vandre midt ned ad Vejen. Men det er over en halv Snes Aar siden, at Grusgraven blev fyldt op og ethvert Spor af Dyrene forsvandt.

En Sommerdag i 1936 blev der telefoneret til mig fra en Dame i Hellerup. Hun var blevet meget bestyrtet over at finde en Grævling sovende i Haven. Desværre var jeg ikke hjemme, saa jeg var forhindret i at give Damen noget Raad. Hun troede selv, at Grævlingen var syg og satte sig derfor i Forbindelse med Dyreværnsforeningen »Svalen«. Der blev i en Fart sendt en Mand derud med et Jagtgevær for at aflive Uhyret. Men Grævlingen maa have anet, hvad der var paa Færde, for ikke saa snart var Manden naaet derud, førend den foer op og galoperede afsted over Græsplænen. Den brasede tværs gennem Hækken og forsvandt i Løbet af et Øjeblik. Om den virkelig var syg, eller om den blot havde lagt sig til at sove, var der ingen, der fik at vide. Det kan tænkes, den har

været utilpas efter at have spist noget i Haven, den ikke kunde taale, og at den derfor har lagt sig til at puste lidt ud inden Hjemturen.

En tidlig Efteraarsmorgen i 1939 gik en Mælkedreng ned ad en af Vejene ved Skovshoved Elektricitetsværk, da der pludselig masede en kæmpestor Grævling igennem Hækken og sprang løs paa ham. Han smed Mælkeflaskerne og gav sig til at slaa løs paa Bæstet, som alligevel fik set sit Snit til at bide ham i Haanden. Drengen raabte og skreg, og det lykkedes et Par tililende Vejarbejdere at faa Grævlingen spærret inde i en Gaard. Derpaa blev der ringet til Københavns Dyreambulance, som sendte en Mand afsted for at fange den med en Ketcher. Det lykkedes. Grævlingen blev lukket inde i en Kurv og kørt afsted til Dyrehospitalet i Emdrup. Undervejs gnavede den Kurven i Stykker, og saa snart Vognen blev aabnet, sprang Dyret ud; og saa fortsattes den vilde Jagt.

Bagefter gik Turen til Dyrslægen for at faa aflivet den stakkels Grævling, der var blevet slemt medtaget af Kampene. Men hvor utroligt det end lyder, saa paastaas det, at Dyrslægen maatte bruge seks Skud, førend Grævlingen segnede død om. Det maa have været slemt for Dyrslægen; — men værre for Grævlingen.

Endnu den Dag i Dag kan man træffe Grævlingen i Terrænet omkring Bispebjerg Hospital, ad Hellerup til og andre Steder i Byens Udkanter.

Ræven er ikke saa almindelig som Grævlingen, i alt Fald er den ikke blevet iagttaget saa mange Gange; maaske fordi Ræven er mere sky og forsigtig, eller maaske fordi den er blevet skarpere forfulgt paa Grund af sit daarlige Rygte. Men der er stadig Ræve i Storbyen.

En Majdag i 1939 fik jeg en lille laadden graapelset Ræveunge ude fra Herstederne. Man havde prøvet at ryge hele Rævefamilien ud af Graven, med det Resultat at Hannen undslap og Hunnen og Ungerne blev kvalt undtagen den mindste af dem, som havde gemt Snuden i Moderens Pels og paa den Maade undgaaet Røgforgiftningen.

Vi havde Ræveungen i nogle Maaneder, og den blev saa tam, at vi kunde slippe den løs i Haven om Morgen og hente den ind igen om Aftenen. Somme Tider vilde den ikke til Køjs paa samme Tid som vi andre og holdt sig skjult inde under Mirabelhækken. Men vi kendte Mikker. Et Høsehoved bundet i en Snor var mere end den kunde staa for. Den bed straks paa, og saa kunde vi trække afsted med den, for Mikker gav aldrig Slip paa et Bytte. Hvor den var henne om Dagen, vidste vi som Regel ikke; men af og til meldtes der om en Ræv fra de nærmeste Villahaver. Engang var Mikker væk en hel Uge; men det maa have knebet for den at skaffe sig Føden, for den var blevet mager som en Harve, og da den kom hjem, aad den Leverpostejmad og drak Mælk, saa man kunde se dens Maveskind udspiles under Maaltidet.

Da Sommerferien kom, og vi skulde ud at rejse, maatte vi skille os af med Mikker. Der var mange, som gerne vilde overtage den, men vi regnede med at handle i dens Aand ved at skaffe den en Ansættelse som Avlsdyr paa en Rævefarm.

Under den svære Isvinter, nærmere betegnet: den 14. Februar 1940, luskede der et Par forsultne røde Ræve rundt omkring et Høsehus i Søborg, ikke langt fra Grundtvigskirken. De var nok kommet fra

Utterslev Mose, og det er sikkert ogsaa derfra de Ræve kommer, som af og til rapporteres ude fra Bellahøjkvarteret.

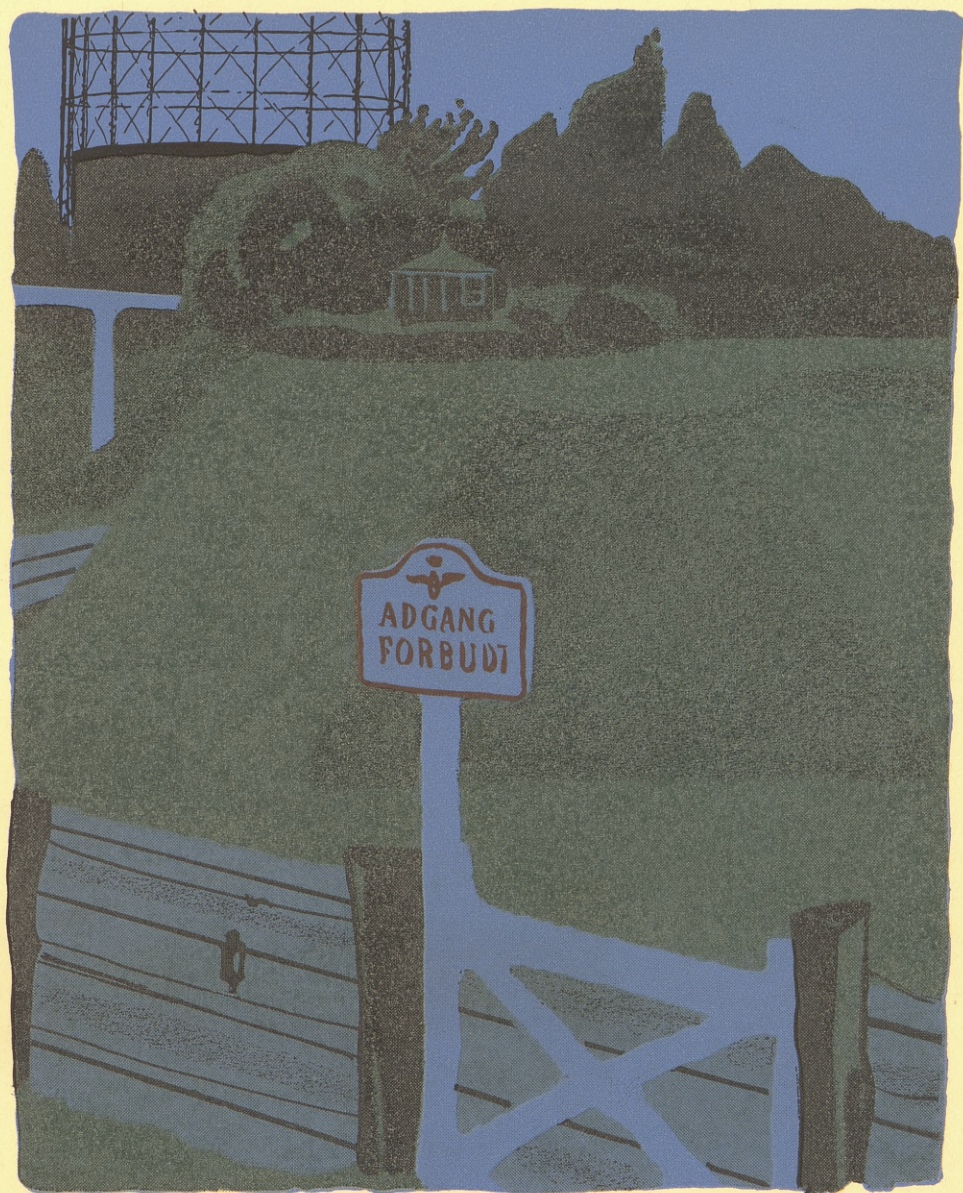
Men er Ræven et sjældent Dyr i København nu om Dage, saa var der til Gengæld mange af dem i forrige Aarhundrede. I 1860'erne var der blandt andet saa mange Ræve i Frederiksberg Have, at de helt havde undermineret den kinesiske Pavillon.

Nogle Aar senere, efter at Rævene var blevet fredet i Søndermarken, — formodentlig for at hjælpe til med at udrydde de altfor mange Mus, — hændte det en Vinter, at en af Rævene trængte ind i Zoologisk Have, for at skaffe sig lidt Forandring i Kosten. Der blev opstillet en Fælde i Tjørnehækken ud til Roskildevej, og en tidlig Vintermorgen sad Ræven i Saksen.

Det er ikke mere end femten Aar siden, at de sidste Ræve forsvandt fra Søndermarken, og endnu kan man se Spor af deres Huler. Den sidste af Rævene blev nedlagt af et Par Arbejds mænd, der formedelst Overarbejds penge havde faaet til Opgave at ligge paa Lur efter den om Natten. De fouragerede dygtigt hos Købmanden hver Aften, inden de drog til Felts, og det varede forbavsende længe med det Jagteventyr. Men saa var det, at Købmanden engang ved en Fejltagelse kom til at hælde Vand i Flasken. Og den Nat blev Ræven skudt.

Zoologen Peter Tauber skrev i 1878 en Artikel om Pattedyrene i København, hvor han blandt andet giver følgende Oplysninger om Ræven: »For omtrent 20 Aar siden ynglede den efter Meddelelse af Professor Schjødte lige bag Peblingsøen paa Store Svanemosegaards Grunde i en aaben Lade; den saas her hver Morgen om Sommeren at lege med sine

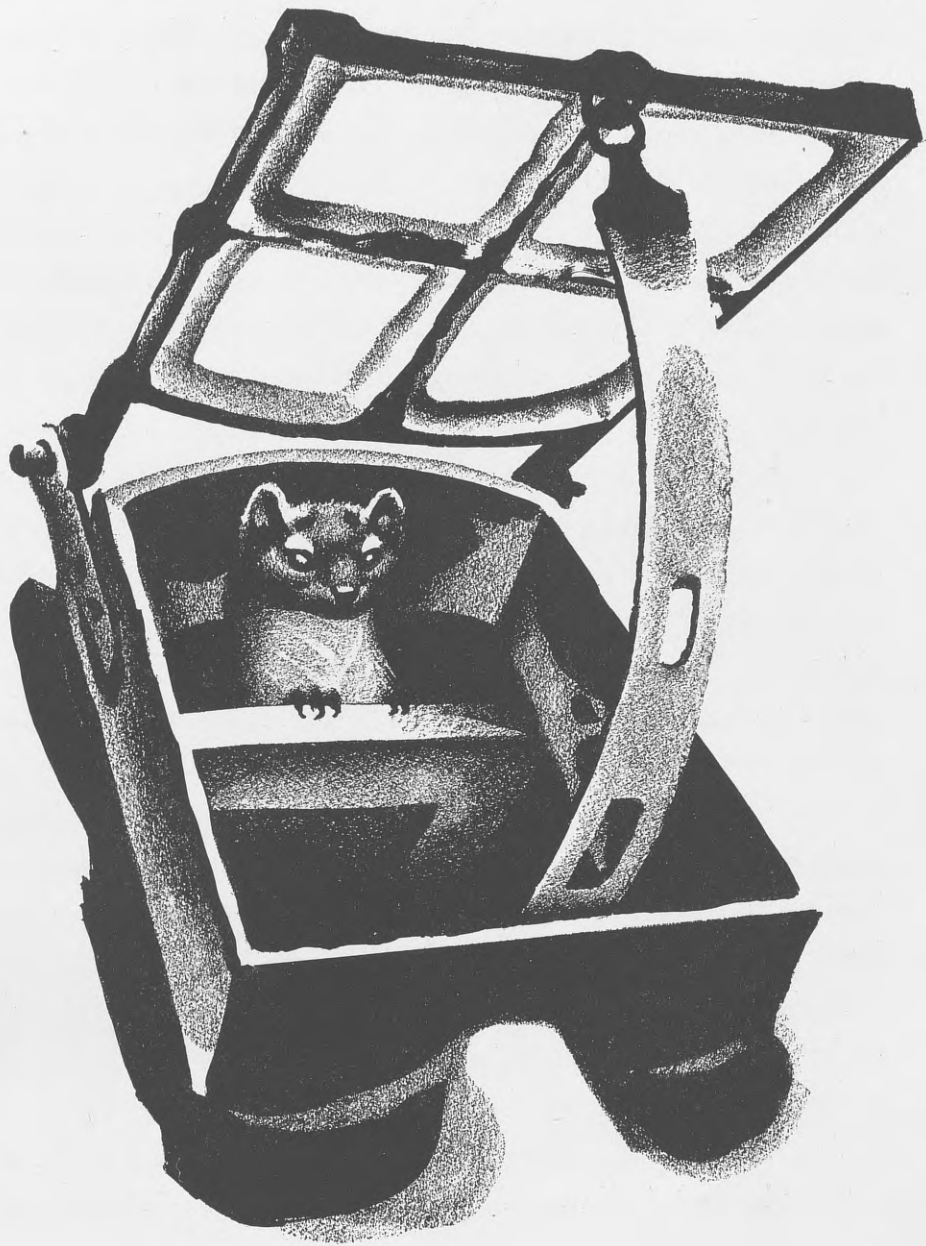

Unger, og skjønt man paa Gaarden holdt meget Fjerkræ, fulgte den sin gamle Vane, ikke at røve paa Stedet, hvor den havde Bolig; da Sæden om Efteraaret kom af Marken, var denne paa sine Steder ligefrem oversaaet med Skeletdele af al Slags Fjerkræ, aabenbart taget i Nabolaget. Efter Meddelelse af Kand. Wulff har Ræven i en Aarrække ynglet i en Brændestabel tæt ved Ladegaarden, og for faa Aar siden fangede stud. med. Engelhardt midt om Dagen en Ræveunge paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro. Jeg har selv i tidligere Tid mange Gange iagttaget Rævespor paa Glacierne, og paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro var der for nogle Aar siden tre Rævegrave, medens for Tiden kun, saa vidt jeg ved, den ene af dem er beboet. I Følge Meddelelse af Tømrer O. Rasmussen opholdt der sig for 4 Aar siden en Ræv flere Maaneder igennem paa Marmorpladsen, altsaa helt inde i Byen. Efter al Rimelighed er den kommen løbende fra Grønningen, og den har da paa den nævnte Plads, der til dels var øde, fundet fuldt op af Mus o. s. v.«

Husmaaren er vistnok det eneste Rovdyr, der endnu er fast Beboer i den indre By; og der er mange af dem, selv om det er sjældent at faa dem at se.

Dr. Magnus Degerbøl sad for nogle Aar siden i Botanisk Have, da der pludselig kom springende en Maar, forbi ham og forsvandt i Retning mod Observatoriet.

Falcks Redningskorps blev i April 1931 kaldt ud til Brønshøj for at rydde op i en gammel sammenstyrtet Lagerbygning, der i en Aarrække havde tjent til Ishus. Direktør Axel W. Jensen hørte en klynkende Lyd

mellem Bjælker og Mursten og fandt tre smaa blinde Maarunger, ganske uskadte. Han tog dem med hjem paa Redningskorpsets Hovedstation og flaskede dem op. De var tamme som Kattekillinger og blev med Tiden nogle fortræffelige Rottejægere.

En Decemhernat i 1933 vaagnede Fuldmægtig Munkvad i sin Villa paa Monrads Allé ved et frygteligt Spektakel fra Høsehøuset. Da Fuldmægtigen kom til med en Lygte, forsvandt Drabsmanden som en Skygge. Det var en Husmaar, og den havde naaet at dræbe tre slagtefærdige Hane-kyllinger.

I Juni 1936 blev der opdaget en Maarfamilie ude paa Frederiksholm. En af Ungerne gik i Fælden, og jeg blev tilkaldt for at identificere den. Da man ikke vilde vide af den derude, tog jeg den med hjem og havde den gaaende i et Bur nogle Uger, hvorpaa den blev overført til Zoologisk Have.

En Sommerdag i 1938 blev der opdaget en Maar i en af Palæhaverne ved Amalienborg. Den var kommet op i et af de høje Træer, hvor der er Kragereder, og Kragerne lavede et saadant Spetakel, saa det endte med, at de omkringboende henvendte sig til Falcks Redningskorps. Efter at have prøvet forgæves paa at fange Rovdyret med en Ketcher, greb en af Redningsfolkene til Bøssen og skød Husmaaren.

Iøvrigt er Husmaaren observeret flere Gange i den sidste Tid baade i de københavnske Parker og paa Tømmerpladser.

Vore to mindste Rovdyrarter, Hermelinen og Bruden, ses til Stadighed i Københavns Yderdistrikter. Hermelinen er den almindeligste og er

blandt mange andre Steder set paa Smedelinien og ved Søborg Mose. I 1931 fik jeg en dejlig kastanjebrun Hermelin, der ganske vist ikke var fanget i København, men som paa et vist Tidspunkt lige var ved at blive Københavner.

Den var et temperamentsfuldt Dyr og en vældig Ædedolk, som satte et Par Mus og en død Graaspurv til Livs i Løbet af faa Minutter; men den foragtede hverken kogte Kartoffler eller Medisterpølse. Dens Livret var Æg, som den bed Hul paa og slubrede i sig til sidste Draabe.

Da jeg havde haft Hermelinen nogle Uger, forærede jeg den til Dr. Kjeld Rode, hvis store Glæde over Dyret var meget kortvarig.

Næppe havde han faaet den ind ad Døren, førend den slap fra ham, foer rundt i Huset og væltede baade Vaser og Urtepotter. Langt om længe fik han den ind i Buret; men næste Morgen var den væk. Lidt efter ringede Naboen, Aage Madelung, at Vilddyret huserede mellem Mælkeflaskerne under hans Køkkenvask. Om Natten var Hermelinen sluppet ud af Buret, havde fundet Vej gennem et aabentstaaende Vindue og sneget sig ad Gesimsen ind i det fremmede Køkken.

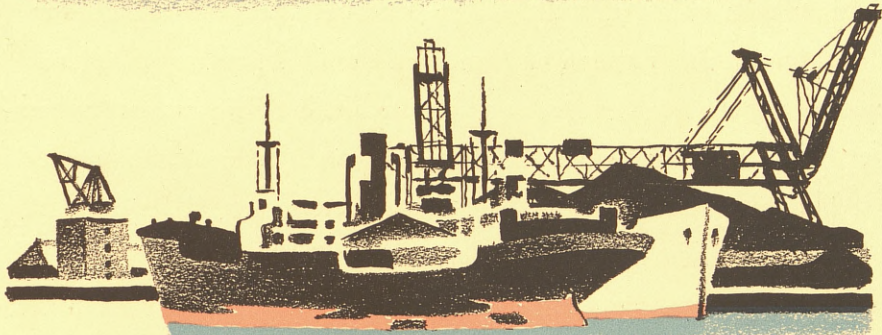
Der blev stillet en Fælde op under Vasken, og et Par Timer efter var Rovdyret fanget. Mens Buret blev efterset og repareret, satte man for en Sikkerheds Skyld Fælden ind i et aflukket Klædeskab; men hvordan det nu er gaaet til: da de skal lukke Klædeskabet op, hører de Hermelinen rumstere frit omkring derinde. Der var ikke andet at gøre end at spænde en mægtig Dug uden om hele Skabet og saa lette Døren paa Klem. Hermelinen sprang ud i Dugen, der blev rullet sammen og puttet ind i Buret, og endelig havde man Hold paa Forbryderen.

Hermelinen levede nogen Tid i Fred og Ro og blev ganske haandtam. Men en Kødforgiftning, der kastede Familien paa Sygelejjet, lagde den lille Udbryderkonge i Graven.

Hvem skulde tro, at Odderen, som er saa sky, lever faa Minutter fra Kongens Nytorv. Men det gør den. Tager man Motorfærger fra Nyhavn til Bodenhoffs Plads og gaar ned ad Refshalevejen ud mod Bur-Wains Værker, kan man ikke undgaa at passere en Oddergrav, som ligger skjult af en Jordvold lige ved Vejen, og er man heldig, kan man faa Lejlighed til at se et Glimt af Odderens vaade Ryg inde mellem Tagrørene.

I »Zoologica Danica« (1878—92) hedder det, at der næsten hver Vinter fanges Oddere, snart ved Fæstningsgravene, og ved Kalvebod Strand, snart ved Øresund; og at det i de sidste Aar er »hændet to Gange, at Kjøbenhavns skøiteløbende Ungdom en Søndag Eftermiddag har jaget en Odder fra dens Yndlingsopholdssted ved den steensatte Sluse, der for Enden af Sortedamsøen fører ind under Østerbro. Odderen dykkede i begge Tilfælde ned udenfor Slusen og kom op af en Vaage flere hundrede Alen derfra. Den foer derpaa hen over Isen, op paa Land, igjennem Haverne ved Blegdamsveien, over denne og ind paa Fælleden, styrende lige imod Holger Danskes Briller. Da den ogsaa her mødte støiende Ungdom, løb den over til Dammen paa Lammefælleden, og da den ogsaa blev forjaget herfra, forsvandt den i de bagved Dammen liggende Haver.«

Det var altsaa dengang, for halvhundrede Aar siden; men Odderen har som sagt ogsaa vist sig i de senere Aar. Flere samstemmende Meddelelser gaar ud paa, at Odderne driver deres Fiskeri baade i Christianshavns

Voldgrave og i Kastelsgraven. I 1928 blev den iagttaget ved Langelinie og det er ikke længere siden end Juli 1935, at Zoologisk Have fik tilbudt et Par Oddeunger, fanget paa Arsenaløen.

En gammel Mand, der i en lang Aarrække havde til Opgave at fyre op under nogle Kedler hos Bur-Wain paa Refshaleøen, saa en aarle Morgen et Par Kattekillinger, der legede i Græsset. Han satte sig ned paa Hug og kaldte paa dem, men i samme Øjeblik — saadan fortæller han selv — foer der et Vilddyr op paa Ryggen af ham. Den gamle Mand rejste sig rædselsslagen op og saa nu Vilddyret slæbe afsted med Killingerne og forsvinde i det høje Græs. En nærmere Beskrivelse godtgjorde tilfulde, at det var en Odde. Den har været paa Aalefangst i Kanalen og er ilet sine Unger til Undsætning, da den formodede, de var i Fare.

Betjent Mathiesen, der er ansat paa Holmen, har fortalt, at han mange Gange har iagttaget Odderen derude. En Nat, da han stod og pilkede Torsk i Sejlløbet, saa han en mørk Skygge med skinnende grønne Øjne nærme sig Pilken. Det saa ud, som om Odderen vilde bide paa, men i sidste Øjeblik drejede den fra og forsvandt i Vandet.

I lange Tider fik Odderne Lov til at drive deres Fiskeri i Christianshavns Voldgrave i Fred; men for et Par Aar siden blev der opstillet Fælder paa Arsenaløen for at faa forsynet en lille jysk zoologisk Have med Oddere. Allerede den første Nat klappede en af Fælderne i for — en stor Hankat!

Men desværre lykkedes det rette Vedkommende at faa fanget en Odde, inden der blev grebet ind mod dette meningsløse og ganske urimelige Forsøg paa at formindske den københavnske Rovdyrbestand.

Hvis Rovdyrene ikke kan klare sig i Byerne ved egen Hjælp, lad dem

saa vælge bedre egnede Jagtmarker. Men saa længe vi endnu har en lille broget Samling af vilde Dyr i Byen, har vi ogsaa Forpligtelser overfor dem, — Forpligtelser til at bevare dem saa længe det er os muligt.

DE HVIDE MAAGER

Hvad skal man egentlig mene om Maagerne? Er det Nyttedyr eller Skadedyr? Skal de udryddes eller skal de have Lov til at leve i Fred?

Spørgsmaalene hører til de aarligt tilbagevendende og giver med passende Mellemrum Anledning til Enquêter. Ornitologer, Jægere og Fiskere rykker frem i Bladenes Spalter og udtrykker deres uforgribelige Meninger. Paastand staar mod Paastand, og efter Gennemlæsningen af Enquêten er man omtrent lige saa desorienteret som før.

For at faa løst Problemet: Nyttedyr eller Skadedyr, søgte Naturfredningsraadet bevilget 6,000 Kr., og for et Par Aar siden blev der gennemført Maveundersøgelser paa 7,000 nedlagte Maager, hvoraf langt de fleste var Hættemaager og Stormmaager. Det var paa Professor Spärcks Initiativ, Spørgsmaalet blev taget op, og det var Museumsinspektør Hørring, der foretog Maveundersøgelserne.

Det var som sagt mest Hættemaager og Stormmaager, der blev undersøgt. Kun i 13 pCt. var der Fiskerester; men næsten alle Fiskeresterne stammede fra Fisk, som ikke har nogen Betydning for Fiskeriet. Derimod havde over Halvdelen af Maagerne Insekter i Maven, og kun 1 pCt. afgav Bevis for, at Maagerne ogsaa kan tage Æg og Unger fra andre Fugle.

Efter disse grundige Undersøgelser synes der at være leveret tydeligt Bevis for, at Maagerne er til Gavn for Landbruget ved at æde Insekter, og at de hverken generer Jagten eller Fiskeriet.

Men man maa ikke glemme, at Maagernes Antal i de senere Aar er forøget ganske betydeligt, og naar Maagerne breder sig, sker det ofte paa andre Yngelfugles Bekostning.

Hvem skulde have troet, det var gaaet med Maagerne her i Byen, som det er? I 1880'erne var disse Strandfugle saa at sige ukendte i København, og kun om Vinteren var der nogle faa Stykker at se i Havnen. Men en Novemberdag i 1889 begyndte Hættemaagerne at vise sig i større Antal i Søerne. En ung Mediciner, senere Overlæge O. Helms, gik og holdt Tal paa dem. I 1893 noterer han paa to Januardage henholdsvis 62 og

87 Hættemaager, et dengang imponerende Tal. Siden er Maagerne blevet ved at tage til, og en effektiv københavnsk Maagetælling har længe været en Umulighed. Man maa nøjes med at konstatere, at der er i tusindvis af dem, hvis man da ikke skal sætte endnu et Nul bagved og regne med Hundredtusinder. Og det skal saamænd nok komme til at passe, for Professor Spärck skønner, at der alt i alt yngler henved et Par Millioner Hættemaager og Stormmaager her i Landet. Et godt Tegn paa, at Maagerne har fundet sig til rette i Byen er det, at man i de senere Aar af og til har kunnet se dem gaa paa Gaderne og rundt i Haverne for at søge Føde.

Men det er ikke alene Tallet paa Maagerne, der har forandret sig i Aarenes Løb. Fra at have været en Trækfugl, som kun blev hos os fra Begyndelsen af Marts til Slutningen af August, er Hættemaagen blevet en Standfugl, der overvintrer i Byerne, et Fænomen der i øvrigt ogsaa er blevet iagttaget i Hamburg, London og andre store Havnebyer.

I det tidlige Foraar begynder det at tynde ud i Antallet af Hættemaager; saa er de paa Vej til deres Ynglekolonier for at faa begyndt Redebygningen i god Tid. En Maanedstid senere begynder de paa Æglægningen; Hannen og Hunnen er lige gode om Rugningen, med Skift hver tredie Time. Efter tre Ugers Forløb er Æggene klækkede, og endnu fire Uger senere er Ungerne fjerklædte og flyvefærdige. Men først Sommeren efter fælder de deres graabrune Ungedragt.

Naar Ungerne er vel fra Haanden og kan klare sig paa egne Vinger, begynder Maagernes Dagligliv igen.

Kort efter Solopgang flyver de fra Saltholm og Øresund ind over Byen

for at tilbringe Dagen i Søerne og Parkerne og paa Lossepladserne; og tidligt om Aftenen gaar Turen tilbage. Saa er det man kan se Maagerne — enkeltvis eller flere sammen — glide ind over Byen. Store Flokke

fra Damhussøen flyver hen over Frederiksberg, andre kommer fra Utterslev Mose og hen over Brønshøj og Nørrebro; Maagerne fra Sankt Jørgens Sø, Peblingsøen og Sortedamssøen slutter sig til, og ved Fyraftentide glider hele Eskadren hen over den indre By og Christianshavn med Kurs mod Overvintringspladserne i Øresund og paa Saltholm.

Maagerne er ikke Kostforagtere. Som før nævnt lever de for en væsentlig Del af Insekter og Larver samt Hundestejler, Ulke og andre for Fiskeriet betydningsløse Fisk. Men der gaar ogsaa et Utal af Krabber, Søstjerner og Børsteorme med i Løbet. Stort set er der ikke Grænser for, hvad Maager kan finde paa at sluge. De æder Myrer og Myg, Kirsebær og Havre, Markmus og Lærkeunger, Hestepærer og Gummibaand, Flæskesvær og Koteletben. Det meste kan Maagerne fordøje, Resten gylper de op igen, og det er Forklaringen paa, at man for Eksempel rundt om paa Saltholm finder saa paafaldende mange Koteletben og ogsaa mange røde Gummibaand. Det drejer sig om alle de Hundredetusinder Elastikker, der har været spændt omkring Københavnernes daglige Madpakker, og som før eller senere havner ude paa Lossepladserne. Derude gaar Maagerne omkring og sluger dem, fordi de velsagtens forveksler Gummibaandene og tror, det er smaa røde Orme. Hvorfor skulde de ellers sluge dem? Der er ikke nogen som helst Næring i Gummi.

Maagens yderste Vingefjer, Haandsvingfjerene, er næsten altid lukket sammen under Flugten som hos alle andre Havflyvere, i Modsætning til mange af de store Landflyvere, som for Eksempel Kragen, Musvaagen,

Hejren og Storken, der altid har Haandsvingfjerene spilede, saa man kan se dem enkeltvis. Landfuglenes Vinger er ogsaa forholdsvis meget bredere end Havfuglenes; men Landfuglene behøver heller ikke at kæmpe sig frem mod Storm og Uvejr, som de andre tit maa gøre det.

Der er en fysisk Lov, som siger, at det er lettere at meddele en stor Masse en vis Fart nedad, end at meddele en mindre Masse en tilsvarende større Fart. Fugle med lange og smalle Vinger er altsaa de bedste Flyvere: de faar fat i meget mere af den Luft, de flyver frem imod, mens den smalle Vinge kun meddeler Luftmængden en forholdsvis ringe Fart nedad.

Paa stormfulde Dage kan man se Maagerne staa stille i Luften oven over Hustagene, uden at bruge Vingerne. Blæsten preller mod Murene og stiger lodret til Vejrs, og derfor kan Fuglene blive svævende paa samme Plet i lang Tid.

Ved forskellig Vindstyrke er Vingernes Bevægelse forskellig. Ved Vindstille er Vingslaget meget stort, og Maagerne kan øge Farten ved at føre Vingspidserne fremefter i Nedslaget og lægge dem tilbage, naar Vingerne føres op igen. Ved jævn Vindstyrke bevæges Vingerne hurtigere op og ned; under Storm tager Maagerne Reb i Sejlene ved at lukke Vingerne lidt sammen, saa Overfladen bliver kendeligt formindsket.

Det er selvsagt begrænset, hvor langsomt en Fugl kan flyve, og det er en Kendsgerning, at Minimumsfarten — baade for Fugle og andre Flyvemaskiner — er af langt større Vigtighed end Maksimumsfarten. Jo hurtigere og tungere Bombemaskinerne bliver, des mere brændende er Spørgsmaalet om Landingsfarten.

Det er lykkedes Flyveteknikerne at konstruere et Apparat til at for-

mindske Landingsfarten med, et Arrangement, der ogsaa findes hos Fuglene, men som først er blevet erkendt hos disse, efter at Flyveteknikerne havde gjort deres Opfindelse. Denne Indretning er en lille Hjælpevinge, som sidder ovenover Forkanten af Vingen. Baade hos Flyvemaskinen og hos Fuglen ligger Hjælpevingen ved stærk Fart trykket ned mod den egentlige Vinge og er næsten ikke til at se; men ved stor Anlægsvinkel udløses og aabnes den af Vindkraften. Hos Fuglene bestaar denne Hjælpevinge af de faa Fjer, der sidder paa Tømmelfingeren, omtrent midt paa Vingens Forside.

Et andet ejendommeligt Flyveforhold er Glideflugten, som Maagerne er Mestre i, med Rekorder paa langt over en Kilometer.

Den franske Professor Idrac har regnet ud, at de bedste Flyvere blandt Fuglene har en Glideflugtsvinkel paa 1:17, hvilket med andre Ord vil sige, at de i 1 Kilometers Højde kan glide 17 Kilometer frem uden et eneste Vingeslag. Paa dette Punkt har Menneskene dog overtruffet Fuglene; der findes Svæveflyvemaskiner med en Glideflugtsvinkel paa helt op til 1:22. Ved en Fart paa henved 40 Kilometer i Timen vil en Svæveflyvemaskine kun synke 50 Centimeter i Sekundet, mens de bedste Flyvere blandt Fuglene synker mellem 60 og 70 Centimeter, et Tal, der sikkert ogsaa vil komme til at passe for Maagernes Vedkommende.

Som man ser, er det Gang paa Gang lykkedes Flyveteknikerne at forklare Hensigtsmæssigheden i Fuglenes forskellige Flyve- og Bygningsforhold, efter omhyggeligt at have konstrueret sig frem til noget tilsvarende. Den modsatte Fremgangsmaade: at slutte fra Fuglene og til Flyvemaskinerne, synes baade naturligere og hensigtsmæssigere. Men Muligheden vil

sikkert først indtræffe, naar der dukker en Biolog frem, der ogsaa er Flyvetekniker, og helst Flyver tillige.

Men mon det vil ske i vor specialiserede Tid? Det var noget andet paa de altfavnende Renaissancegeniers Tid. En Mand som Leonardo da Vinci iagttog først Fuglenes Flugt, og konstruerede derefter en Flyve-maskine; han byggede Skibe efter først at have studeret de forskellige Fiskeformer; og han konstruerede de mest effektive Stræbepiller efter at have studeret Forholdene hos de store Trær.

Milano afholdt i Sommeren 1939 en Leonardo-Udstilling med Modeller af mange af hans geniale Opfindelser. Det var ejendommeligt at se, at overalt i Skitser og Udkast havde den geniale Italiener taget sit Udgangspunkt i Dyrenes og Planternes Anatomi.

Leonardo gik den naturlige Vej i sine Opfindelser. Er der moderne Flyveteknikere, der tænker paa at følge ham, saa vil Maagerne være et ideelt Studieobjekt.

DE BRUNE ROTTER OG BYENS ANDRE GNAVERE

Det skal ikke være nogen Hemmelighed, at der er Myriader af velnærede brune Rotter i Hovedstaden! Det vimler med dem paa Lossepladser og i Lagerbygninger, i Kældre og Gaarde, saavel i Byens Centrum som ude i Periferien. Den, der tvivler om Rotternes paradisiske Forhold i det tyvende Aarhundredes første Halvdel, kan nemt blive overbevist.

Overalt langs Randen af Lossepladserne, hvor det friske Skrald bliver losset af, ligger Rottehullerne saa tæt som Borehullerne i et Hyttefad.

Rundt omkring i Parkerne er der ogsaa mange Rotter. De holder til nede ved Søerne og Kanalerne, og man kan tit se dem svømme ude i Vandet med Knurhaarene i Vandskorpen, naar de for Eksempel er paa Jagt efter Ællingerne.

Det er ikke blot som Smittebærere, at Rotterne er skadelige: de spreder Pest, Paratyfus, Weills Sygdom og muligvis ogsaa Mund- og Klovesyge. Men de kan ogsaa æde Kyllinger og Ællinger, Kaniner og Lam, Smør og Ost, Korn og Kartofler og alle mulige Slags Madvarer. De gnaver Træværket i Stykker i Husene og underminerer Jorden med deres lange Gange. Det er Millionbeløb, Rotterne aarligt ødelægger for her i Landet. Hvis man regner med, at en Rotte æder for 1 Øre om Dagen og gør Skade for 3 Øre ved at gnave i Træ og underminere, saa koster en Rotte os 4 Øre om Dagen eller 14—15 Kroner om Aaret. Hvis der, som det hævdes, gennemsnitlig er 5 Rotter pr. Indbygger i Danmark, kommer vi op paa en Ødelæggelsessum af over 250 Millioner Kroner.

Hvad er der at gøre for at bekæmpe disse Skadedyr?

Man kan hindre Rotterne Adgang til Skjulesteder og Føde. Grund-

ejerne har en Række Regler at rette sig efter: Skraldebøtter skal have et tætsluttende Laag; Døre til ubeboede Kældre og Lofter skal holdes lukkede om Natten; der skal gøres rent omkring Affaldsbeholderne inden Mørkets Frembrud o. s. v.

Præmiering er her i Landet anvendt med god Virkning overfor Ulve,

Sæler, Rotter, Egern, Skarver, Spurve og Oldenborrer. Rottepræmieringen foregik paa den Maade, at Rottefængerne stillede med Halerne af de dræbte Rotter og fik udbetalt Præmien, der først var ansat til 8 Øre pr. Rotte og senere forhøjedes til 10 Øre. I Perioden 1907—22 blev der i København udbetalt 345,000 Kroner i Præmier, en Sum, der er mindre end det Beløb, der i samme Periode medgik til Iværksættelse af systematiske Udlægningsforanstaltninger.

Der er ogsaa Rotternes naturlige Fjender: de vilde Rovdyr og Rovfuglene, Hundene og Kattene. Af Fælder er der Klappfælder, som tager een Rotte ad Gangen, og Rusefælder, der kan rumme op til 30 Rotter paa en Gang.

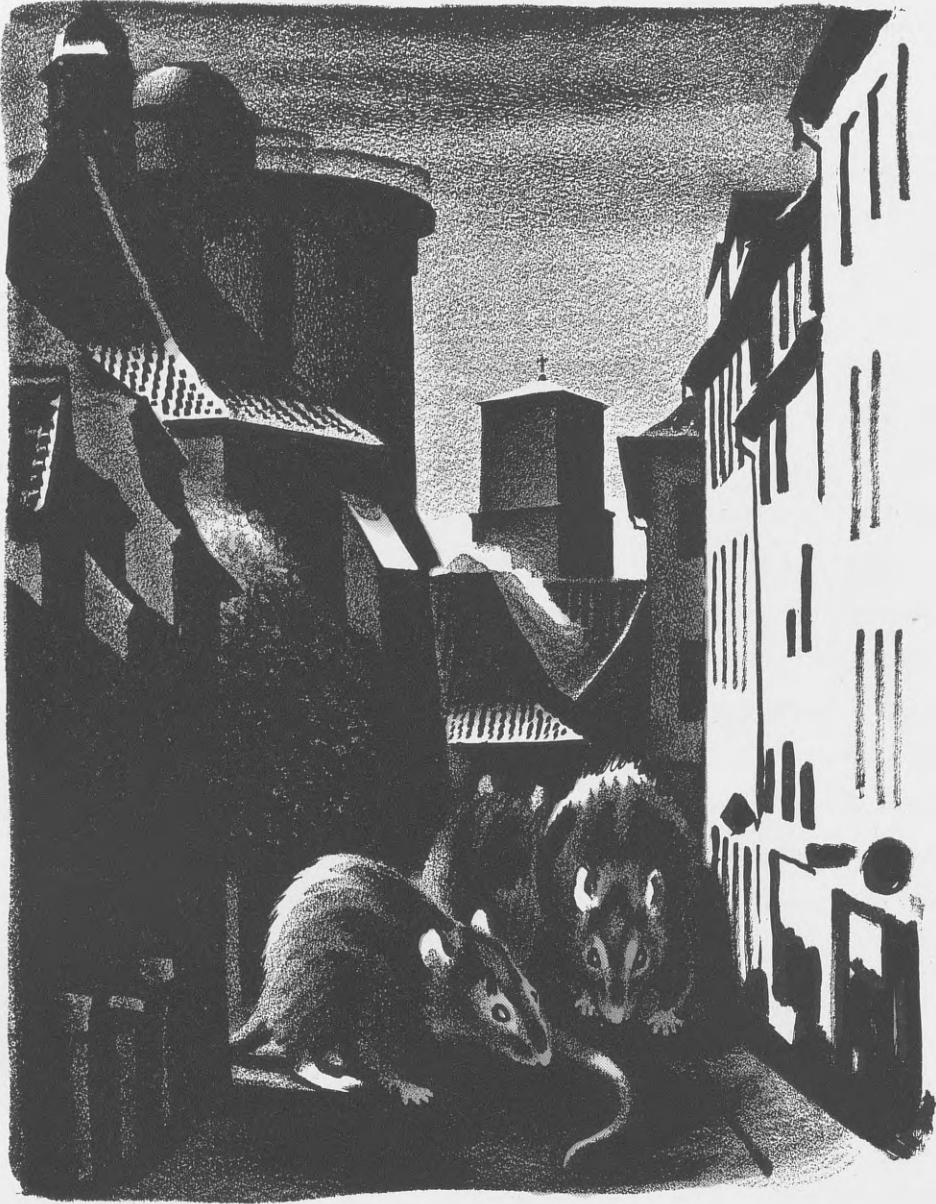
Saa er der Giftpræparater: Stryknin, Rottekrudt og flere andre, samt Bora-Røggas og lignende giftige Luftarter, der kvæler Rotterne i deres Gange og Huler.

Man bruger ogsaa Ratin, der er lavet af Bakteriekulturer. Det bliver hældt paa Franskrødsterninger, som saa bliver pakket ind og lagt ud til Rotterne. Efterhaanden som Bakterierne formerer sig inden i Rotten, bliver den sløv, æder ikke mere og dør i Løbet af kort Tid.

Endelig kan man gøre som Rotternes Fjende Nr. 1, den arbejdsløse Slagtersvend, Wagner Mikkelsen. Han købte en Gaskanon og begyndte for sig selv.

En Aften i Rottesæsonen stillede han ude hos mig og foreslog en Serie Lossepladsekskursioner.

»Det er bedst at tage Elastik om Buksebenene, for ellers risikerer man bare, at Rotterne render den Vej! Men skulde det ske, saa bare et raskt

Tag«, Mikkelsen greb fat højt oppe i Buksebenet og ruskede til, »saa falder de døde ud forneden.«

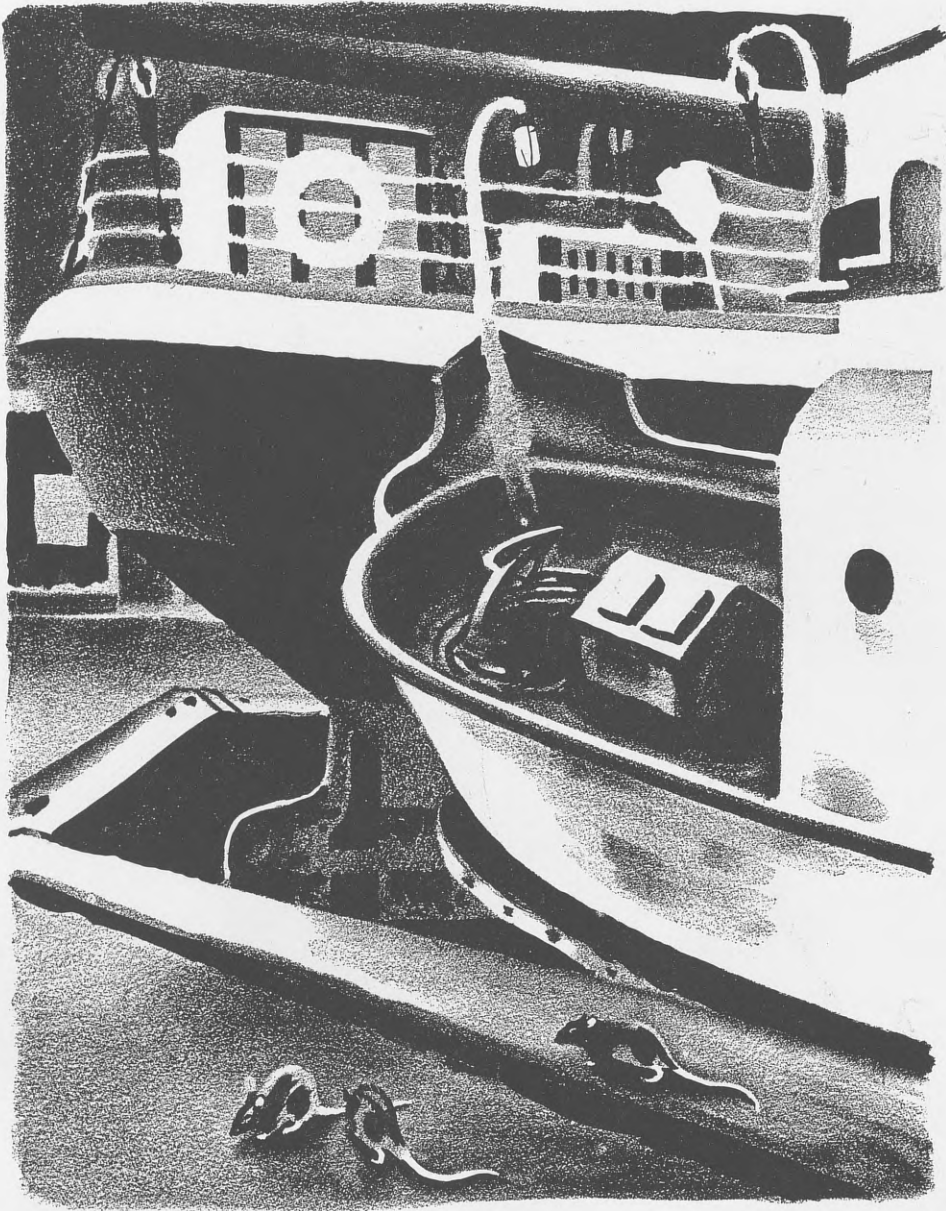
Et Par Dage senere starter vi vores Rottesafari paa en Losseplads i Nærheden af Byens Centrum, — med Gaskanon og Elastik om Buksebenene.

En hjemmelavet Gaspatron bliver tændt an og stoppet i Kanonen. Den fede gule Svovlos kvalmer ud og flommer ned i Rottegangene.

En gammel Rotte med lurvet Pels og stumpet Hale smutter fra eet Hul over i et andet. Nummer to følger efter, men Mikkelsen er over den, griber den bag Nakken og slaar den ihjel, inden den naar at faa givet det mindste Piv. Nummer tre styrter ud, men falder omkuld og tumler død ned ad Skraaningen. Røggassen har allerede gjort sin Virkning! De Rotter, der ikke har naaet at flygte, ligger nu døde i deres Gange. Vi graver dem frem til en sidste Parade; nogle er misdannede af Svulster, tilsyneladende ældgamle — og saa bliver Rotten endda ikke mere end 2½ Aar — andre unge og slanke, kun faa Maaneder gamle, med en Pels saa fin og blank, at det er uforstaaeligt, Pelshandlerne endnu ikke har opdaget og anvendt den. Baade den bløde lysegraa Bugpels og den blanke brune Ryg maa kunne præpareres og udnyttes, blot man husker at finde et velklingende Pseudonym til Produktet.

Vi er ikke ude for at sætte Rekord, saa da den første Snes Rotter er afflivet, benytter vi Resten af Tiden til at undersøge, hvor langt Rotterne gaar ned i Jorden, hvor varmt der er i deres Huler, og hvor utrolig mange Kakkerlakker de huser.

Naar Rotterne har Unger i Reden, lever Hannerne for sig selv og graver overfladiske Huler med baade Sovested og Spisested. Hvor forbavsende

det end kan forekomme, er Rotterne faktisk meget renlige. Blandt andet har de smaa Aftrædelsesrum i deres Gange; men til Gengæld har de en kolossal Bunke Utøj.

En anden af vores Ekskursioner gaar til en stor Losseplads, hvor Affaldet dækker et Par Tønder Land. Der mangler intet paa denne Losseplads, lige fra Bilvrug og gamle Cykler til skaarede Sodavandsflasker og rustne Konservesdaaser, alt tænkeligt og utænkeligt organisk Affald fra Køkkener, Slagterier og Gartnerier flyder mellem hinanden. En halv Snes raadne Ti-Kilo Oste er trillet ned ad Skraaningen og ligger lige ud for, hvor der er flest Rottehuller.

Normalt har Rotterne lige som andre Dyr kun to Opgaver: at skaffe Føden og formere Arten. Paa Lossepladserne behøver de kun at tænke paa den sidste Opgave; den anden ligger til Stadighed løst lige for Snuden af dem.

Vi gaar i Gang med Gaskanonen og Gødningshakken og forfølger Gangene langt ind i Skrænten. Et Sted ligger en fed gasset Hanrotte, tilsyneladende livløs. Men Mikkelsen kender sine Pappenheimere. Den har kun faaet en lille Dosis og trænger bare til frisk Luft. Han tager den i Halen og lægger den om paa Ryggen. Skindet hænger slapt. Men pludselig er det som bliver der pumpet Liv i den igen. Huden strammes, Aandedrættet sætter ind, og den ruller sig om paa Bugen. Saa aabner den langsomt de sorte Perleøjne, ser sig omkring og farer ind mellem nogle tomme Spande og ned i en af dem. Mikkelsen tager Spanden for at slippe Rotten ud paa fladt Terræn, saa vi kan se, hvordan den vil klare sig. Men ikke saa snart er Dyret rystet ud af Spanden, førend den sætter sig paa Bagbenene

og springer op imod Mikkelsen, det ene Kænguruhop efter det andet. Den bider sig fast i en Kæp, og lige saa snart den er rystet af, angriber den paa ny. Pludselig tager den Retning mod mig, og saa hurtigt, jeg kan være det bekendt, retirerer jeg med Tanken rettet paa de Elastikker, jeg glemte at faa spændt om Buksebenene. Rotten havde alle Chancer for at undslippe; men den var nu engang gaaet Amok og blev ved med sine rasende Angreb, indtil et Slag over Nakken knuste Hjerneskalen paa den.

Efter at den nye Rottelov er traadt i Kraft, har en udvalgt Stab af Sagkyndige aabnet en ny Udryddelseskampagne. Det er ikke den første, og det bliver heller ikke den sidste. Saa længe man ikke angriber skaanselsløst over hele Fronten og paa alle tænkelige Maader, bliver der ikke Tale om Udryddelse, højst om Decimering.

Foruden den brune Rotte — Vandrerotten — er der ogsaa Husrotten; men den er næsten fortrængt af sin større og stærkere Slægting, saa den nu kun findes i Terrænet omkring Havnen, hvor der stadig kommer nye Husrotter til med Skibene.

Vandrotten lever helst i Nærheden af Ferskvand og er fanget i Vanløse, Bispebjerg, Husum og andre Steder i Byens Udkant. Den lever af Korn, Bark og Nødder, og kan — som før nævnt — gøre Skade i Byens Kolonihaver ved at samle Forraad fra Kartoffelkulerne.

Markmusen er Danmarks almindeligste Pattedyr, men til Gengæld meget sjælden i København. Det eneste Eksempel, jeg har fundet, laa i en af mine Lyskasser paa Frederiksberg i August 1937.

Den springske Skovmus kan i strenge Vintre trænge helt ind i Husene i Byens Yderdistrikter. Og den lille vævre Dværgmus, som plejer at holde til i Havremarkerne, er blevet fanget et Par Gange paa Frederiksholm og ved Skydebanerne paa Amager.

Husmusen er saa langt den almindeligste Bymus, og i en Mængde gamle Lejligheder er den fast Pensionær.

I en halv Snes Aar boede jeg i en Lejlighed i den indre By, hvor der var mange Husmus. Der gik næsten ikke en Aften, uden at vi fik dem at

se. De pilede hen over Gulvet, op ad Gardinerne og langs med Gardinstængerne, og de aad alt spiseligt, som ikke var godt gemt inde i Daaser og Kasser. Da vi kom hjem fra Sommerferie, havde de Reden fuld af Mysliger oppe i Gardinkappen, og de havde gnavet store Huller i Gardinstoffet. Det var et Nummer for groft, og vi gennemførte en alvorlig Udryddelseskrig med Gift og Fælder og Tilmuren af alle Musehullerne.

Af andre Gnavere staar der tilbage at omtale Egernet og Haren.

Allerede før Verdenskrigen husker jeg at have set Egern i Træerne paa Vestre Boulevard, og senere i de store Alléer paa Østerbro og flere andre Steder rundt i Byen. Der er siden 1919 flere Gange iagttaget Egern i Botanisk Have, og endogsaa i Træerne omkring Hesten paa Kongens Nytorv har den buskhalede Springer været at se. I 1936—37 var der en Mængde Egern i Søndermarken og Frederiksberg Have, hvor de gjorde saa stor Skade paa Ungtræer og Fuglereder, at Statsskovtilsynet til sidst maatte gribe ind. Man gik skaanselsløst til Værks, og inden Udgangen af 1938 lykkedes det at faa Egernet totalt udryddet derude; men saa var der ogsaa udbetalt Skydepræmier for i alt 75 Egern.

Man ved ikke med Bestemthed, hvor alle de mange Egern er kommet fra. En Del af dem er sikkert ved egen Hjælp trængt ind i Byen fra Charlottenlund Skov og Dyrehaven; andre er ganske afgjort undsluppet Fangenskab eller ligefrem blevet sat ud. Engang saa jeg 3—4 Egern smutte ud af et Bur i Tivoli og forsvinde i Trækronerne med Retning mod Vestre Boulevard.

Peter Tauber skrev i 1878 om de københavnske Harer: »Ikke sjælden har jeg som Dreng paa min Skolevej fra Frederiksberg til Kjøbenhavn mødt 5 til 6 Graaharer, og jeg lærte Harens Leje at kjende i de store Haver, der fra Frederiksberg Allé strakte sig ud til Gammel Kongevej.

Byens Grund var kongelig Vildtbane; at gaa med en Bøsse uden fraskruet Hane var en stor Forbrydelse, og Jagthunde maatte ikke holdes,

uden at de i Følge en barbarisk Skik var »knæhuggede« som det kaldtes. — Saa kom Krigsaarene 1848—50. Trods Skyttens skarpe Patrouillering maa Harerne vist nok før den Tid have haft mange hemmelige Fjender; thi det er sikkert, at de i de nævnte Aar, da Karlene og andre var i Felten, formerede sig i en forbavsende Grad. Efter Krigen havde imidlertid næsten hver Mand sit »Skydetøj«, og da Bonden uden for Kjøbenhavn nu indløste sin Jagtret, og da hans skydelystne Sønner var komne hjem, skød man lystig efter Harerne. Det varede derfor heller ikke længe, inden Harerne aftog meget stærkt.«

Men endnu for en halv Snes Aar siden blev det mange Steder i Udkanten af Frederiksberg iagttaget, at Harerne i strenge Vintre trængte ind i Haverne og gnavede Barken af Frugttræerne.

En sen Septembraften i 1934 sprang en Hare fra Søndermarken ud paa Valby Langgade, hvor den blev kørt over af en Bil.

Der er stadig Harer paa Terrænet ved Valby Gasværk, omkring Bellahøj og andre Steder i Byens Udkanter, hvor der endnu er aabne Marker og Fælleder.

Haren kræver Plads, og det er derfor ogsaa kun naturligt, at den bliver trængt længere og længere ud fra Centrum, efterhaanden som Bebyggelsen bliver mere og mere fuldstændig. Men de smaa vimse Egern, skal vi ikke beholde dem i Byen? Den Smaafortræd, de kan gøre i en By er for intet at regne mod den Glæde, de vækker, naar man ser dem lege Tagfat i Trætoppene.

VINTERGÆSTERNE

I Løbet af Efteraaret forlader Træfuglene os, og saa følger der en stille Tid, rent fuglemæssigt set. Men naar Vinteren strenges, faar vi Besøg af Fuglene fra de nordlige Lande, regelmæssigt eller mere tilfældigt, faa eller mange, og ikke altid i direkte Forhold til Kuldegraderne.

De dejlige drapfarvede Silkehaler kan udeblive i flere Aar og saa komme en Vinter i store Skarer. En Vintermorgen i Begyndelsen af 1932 var alle Byens Rønnetræer oversaaet af Silkehaler, og paa Sneen neden under laa der mange af dem døde af Sult og Kulde.

Det gaar aldrig upaaagtet af, naar Silkehalerne kommer paa Besøg. Dels kvidrer og pludrer de ustandseligt, og dels er deres Udseende med Nakketoppen og de gule og røde Tegninger saa paafaldende, at enhver vil lægge Mærke til dem.

En Februardag i 1937 havde jeg Besøg af fem Silkehaler. De sad og pludrede et Kvarterstid i Pæretæet og fløj saa videre ind over de andre Villahaver paa Fangst efter Hyben og Tjørnebær.

Netop samme Dag kom der Besøg af en anden Vinterfugl, som ogsaa var paa Bærpluk. Den lignede en Drossel, men havde kraftigere Farver og var askegraa paa Hovedet. Det var Sjaggeren, som har faaet Navn efter sin mærkelige skrattende Stemme.

Dompappen plejer at komme paa Besøg i Byen smaaflokkevis hvert Aar. En Vinterdag kan man høre en smuk klar Fløjtetone oppe fra Luften. En Flok Dompapper stryger forbi og slaar ned i Havens Syrenbuske. Man hører dem klippe Syrenkapslerne i Stykker for at æde Frøene. Dompapperne er rolige Fugle; hvad de kan naa ved blot at dreje Hovedet, strække Halsen og række sig uden at skifte Gren, tager de med deres korte, kraftige Næb. Navnet kommer af, at Hannernes røde Bryst og sorte Hoved minder om tyske Domprovsters Kappe og Kalot; og maaske ogsaa paa Grund af det besindige Væsen og det værdige afrundede Udseende.

Kærnebideren med det store plumpe Næb kommer jævnligt i Botanisk Have, Østre Anlæg og Frederiksberg Have i Vinterhalvaaret.

Den nydelige lille gultoppede Fuglekonge, — den mindste af alle danske Fugle — er sikker Vintergæst i København. Man træffer oftest

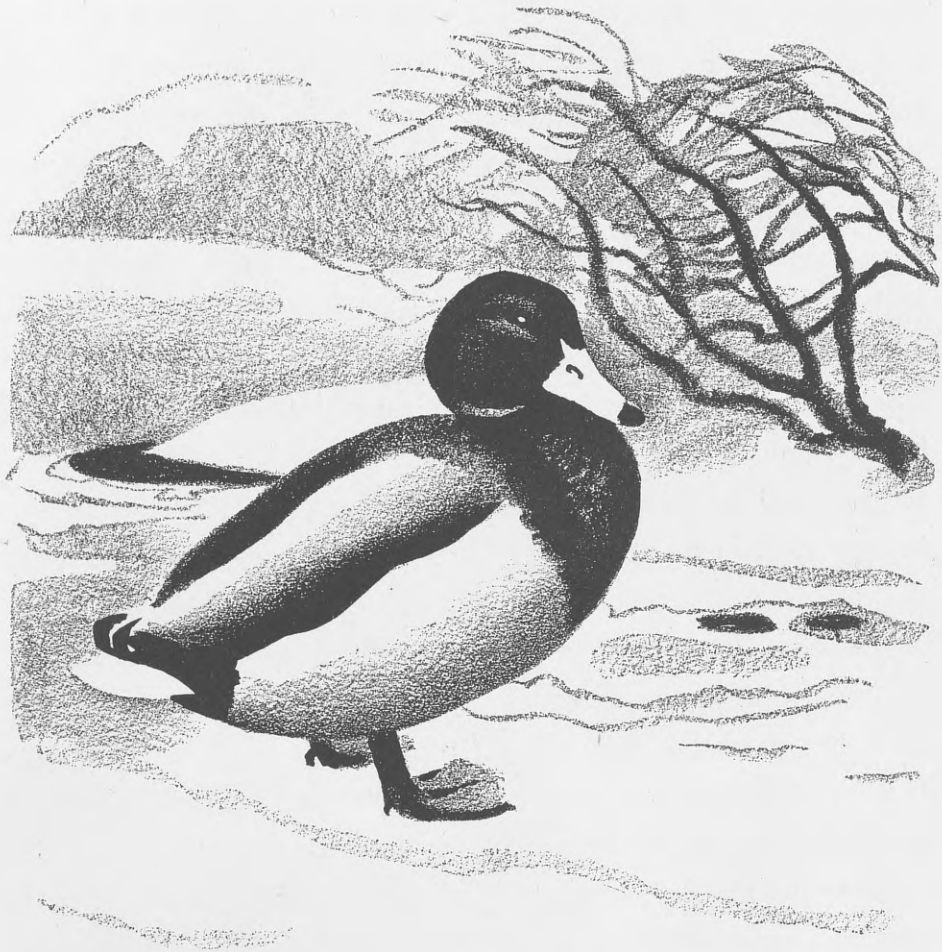
Fuglekongerne i Naaetræerne, hvor de ustandseligt hopper rundt paa Jagt efter Insektæg og Larver. Den fine pippende Lyd man hører fra dem, er den højeste af alle Fugletoner, og det er ikke alle Mennesker beskaaret at kunne høre den. Omkring Damhussøen kan der være mange Fuglekonger. Den 20. Februar 1936 havde en Fuglekonge forvildet sig helt ind i Træerne omkring Hesten paa Kongens Nytorv. Den 2. Januar 1937 var der nogle store Træk over Byen; en Del af dem slog ned i Fælledparken.

Den Vinterfugl, som optræder i størst Mængde, er Kvækerfinken. Der kan undertiden komme Skyer paa Titusinder af Kvækere; men de naar som Regel ikke længere end til Omegnen af København. Inde i Byen ser man kun faa af dem om Vinteren.

Der er ogsaa en Del Fugle, som lever i Byen hele Aaret, men er almindeligst om Vinteren. Som for Eksempel Kragen.

Om Sommeren er der ikke flere i Byen end de faa Par, som yngler; men fra Midten af Oktober tropper Vinterkragerne op fra Sverige. De opholder sig kun om Dagen i Byens Parker og Anlæg. Kort før Mørkets Frembrud letter de sky Fugle og flyver ud til Sovestederne i Charlottenlund Skov og Dyrehaven. Endnu inden Daggry starter de igen ind til Byen for at leve af Brød og Madrester, som bliver lagt ud til dem. Saadan bliver Kragerne ved Dag ud og Dag ind til midt i April. Saa flyver de over til Sverige igen for at opsøge Ynglestederne.

Der er ogsaa flere Ænder i Byen om Vinteren end om Sommeren. Oprindelig holdt Graaænderne kun til i Frederiksberg Have; men for

henved tredive Aar siden begyndte de at sprede sig videre ud over Byen, og nu er der næppe en Sø — lige fra Damhussøen til Tivolisøen — hvor der ikke yngler et eller flere Par. Selv i mange Villahavers diminutive

Aakandebassiner kan der holde Ænder til. Det maa knibe for dem med at finde passende Ynglepladser i Byen, efter de ejendommelige Redeanbringelser at dømme. Jeg husker blandt andet at have set Reder et Par Meter oppe i et af Kastelsvoldens Kastanietræer, i private Villahaver, i Kompostbunken paa Nylandspladsens Skolehave, ved Roden af tre sammenvoksede Elmetræer i Landbohøjskolens Have, foruden talrige Reder under Buske og Hække i Botanisk Have, Frederiksberg Have, Zoologisk Have og paa Kirkegaardene.

Men det mest forbavsende var, da en Graaand byggede Rede i 19 Meters Højde oven paa Havemanns Magasin paa Vesterbro. Da Ællingerne den 18. Juni 1940 var blevet udruget, smed Anden dem ned een for een — uden at de kom noget til. I og for sig er det ligegyldigt, hvor langt Ungerne falder, for de vejer saa lidt og har saa forholdsvis stor en Overflade, at Luftmodstanden hurtigt gør Faldhastigheden konstant.

I dette Tilfælde blev Hunnen og de seks Ællinger fanget ind og sat ud i St. Jørgens Sø; men ellers skal Moderen nok selv sørge for det. I en tidlig Morgentime vandrer hun afsted med hele det nyklækkede Kuld efter sig ned ad Gaderne til den nærmeste Sø.

Der er som sagt forholdsvis faa Ænder i Byen om Sommeren. Men det meste af Vinteren holder de til i tusindvis, hvor der er aabent Vand, og det er der altid paa de Steder, hvor Fabrikerne udtømmer det varme Spildevand.

I de strenge Vintre 1916—17, 1928—29 og 1939—40 var der Trængsel af Ænder i Søerne, ikke alene Graaænder, men ogsaa Troidænder, Taffelænder, Bjergænder, Krikænder og Spidsænder. Mellem Ænderne svømmede Blishøns, Rørhøns og forskellige Maagearter og Lappedykkere.

Februar 1940 var den haardeste Maaned for Fuglene. Tusinder af dem bukkede under af Sult og Kulde. Men Rotterne havde gode Dage;

de aad sig fede, og begyndte ofte Maaltidet inden Fuglene endnu var helt døde. Der gik ikke en Dag, uden at man saa døde Maager og Ænder i Parkerne.

En Dreng fandt en forkommen Stormmaage i Frederiksberg Have. Den var snavset og pjaskvaad, og lignede mest af alt en gammel Karklud. Brystbenet kilede frem, og den højre Vinge var blodig. Drengen tog Maagen med hjem og fik den atter bragt paa ret Køl. En Dag trippede den ud i Haven og opdagede nogle andre Maager, der fløj forbi. — Og væk var den!

En anden Dreng fandt en halvdød Troldand i Rendestenen paa Guld-
borgvej. Den var saa medtaget, at den ikke engang kunde løfte Hovedet. Han installerede den i Vaskekælderen og fodrede den med Fisk og Brød. Nogle Uger senere, da den var fuldt restitueret, blev den ringmærket og sluppet løs i Frederiksberg Have. Fem Dage efter blev Ringen indleveret til Zoologisk Museum. Troldanden var blevet passet og plejet saa længe, at den ikke mere havde kunnet klare sig i den haarde Kamp for Tilværelsen.

Det gik ogsaa haardt ud over Svanerne. Den 26. Februar landede en udmattet Svane midt paa Kørebanen i Øresundsgade. Den var ude af Stand til at klare sig selv og blev i en tilkaldt Politibil kørt ud paa Landbohøjskolen. Den 20. Januar indløb der Meddelelse fra Saltholm, at 2,000 Svaner var frosset fast i Isen og var ved at bukke under af Sult. En nøjere Undersøgelse viste, at der i Skyndingen var kommet et Par Nuller for meget med. 20 Svaner var døde af Sult og Kulde, men de øvrige klarede sig nogenlunde. Fire Dage efter gik en af Marinens Flyvebaade paa

Vingerne lastet med Majs- og Hvedesække for at foretage en Luftfodring af Svanerne.

Rundt om i Havnebassinerne var der hele den Vinter et vældigt og broget Dyreliv, som det ikke findes mange andre Steder i Verden.

Overalt i Sydhavnens Vaager var der belagt med Svømmefugle, og saa forsultne var de, at mange af dem aad af Haanden.

Der var i hundredvis af Svaner, — baade rødnebbede Knopsvaner og gulnebbede Sangsvaner, der var Edderfugle, Gravænder, Graagæs, Sortænder, Fløjlsænder, Krikænder, Hvinænder, Bjergænder, Taffelænder, for ikke at tale om Blishøns, Graaænder og Troidænder, som der hver især var Tusinder af. Saa sjældne Fugle — i alt Fald som Byfugle betragtet — som Havlitten og Lommen, var der ogsaa en Del af. Og alle tre Arter af Skallesluger: den sjældne lille Skallesluger i faa Eksemplarer, den toppede i mange, og den pragtfulde store Skallesluger, — som man ellers gerne tager langt for bare at faa et Glimt af — var der Tusinder af. Desuden et Utal af alle Slags Maager: Hættemaager, Stormmaager, Silde- maager, Sølvmaager og Svartbage.

Isvinteren 1939—40 var saa haard, at ingen ønsker den gentaget. Men i ornitologisk Henseende var det et Storaar paa godt og ondt.

